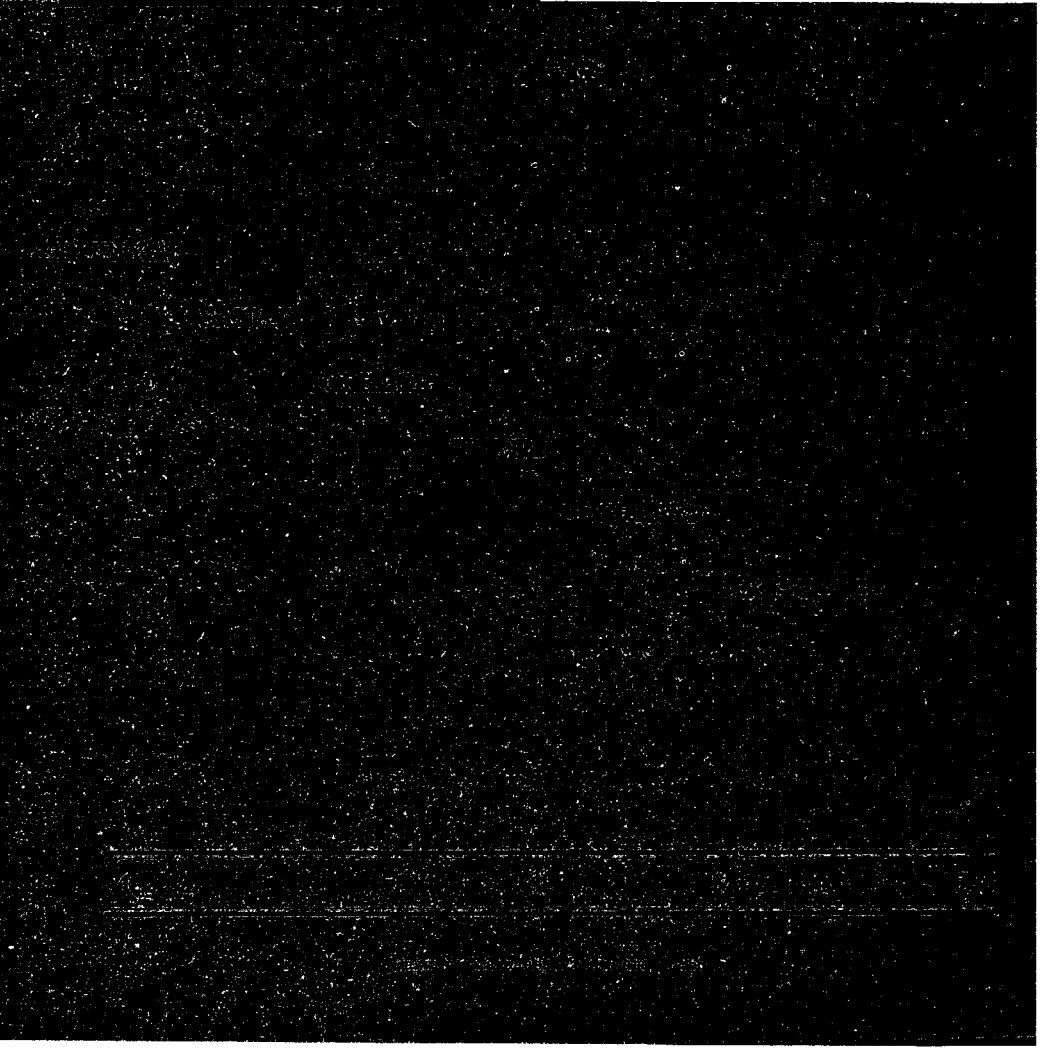

Kafkasya

Kültürel Dergi

İ Ç İ N D E K İ L E R

II MAYISI ANARKEN	★
ÇERKESLERİN TEMEL TARİHTE	
ROLLERİ VE AMAZONLAR	Dr. Vasfi GÜSAR
ÇERKES EDETLERİ	SETENAY
GÜRCİSTANIN BAĞIMSIZLIĞI	Kamil OLGUN
KUZEY KAFKAS ATA SÖZLERİ	KA
ONLARI ANARKEN	KAFKASYA
UBUHLAR	E. AŞUEYBA
NART VEZERMES	Refik HIZAL - İzzet Aydemir
MISIRDA ÇERKESLER	Zübeyde Şaplı - ŞAMİL
KUZEY KAFKASYALILARIN ESARETİ	ABAT
ESKİ ADİGE (ÇERKES) TARİHİ ÖZETİ	Dr. Vasfi GÜSAR
SANMA. (Şiir)	Kosta Hetagkati
AVARLAR KONUSU VE BİR AÇIKLAMA	Dr. Vasfi GÜSAR
GÜRCÜ EDEBİYATI	A. Özkan MELAŞVİLİ
ABHAZCA YOLUYLA İLK İNSANLIGA	Ö. BEYGUA
GÜRCÜ HALK DANSLARI ÜZERİNE	★
ŞAFAĞIN İLK MÜJDECİSİ (Hikâye)	Kadir İ. NATHO
AKTÜALİTE	

KAFKASYA

KÜLTÜREL DERGİ

3 AYDA BİR ÇIKAR

(Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği yayını organıdır.)

YIL : 2

SAYI : 10 CİLT : 2

Mart - Nis - May - 1966

Sahip ve sorumlu yayın Müdürü
İZZET AYDEMİR

Teknik İşler :
BAYRAM HERGÜNER

Yönetim Merkezi :
**Bahçelievler, Emek Mahallesi,
75. ci Sokak No.: 61, D:5**

Ankara

Her çeşit yazışma ve abone adresi:
Yenimahalle Muhaç Sok. No.: 9
Ankara

★

Dizildiği ve basıldığı yer :
BAŞNUR MATBAASI

★

ABONE TARİFESİ :

Yıllık Abonesi : 12 T.L.
Yabancı Memleketler : 24 T.L.

★

Gönderilen yazılar ve resimler basılsın veya basılmasın iade olunmaz.

Yayın Komitesi gönderilen yazılarda gerekli düzeltmeleri yapmaya yetkilidir.

Dergide basılan tercüme yazılardan doğacak her türlü sorumluluk çevirene aittir.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak gösterilmek şartıyla başka yerde yayınlanabilir.

II MAYISI ANARKEN

11 Mayıs 1918 yılında Kuzey Kafkasya bağımsızlığına kavuşmuştu. Ne yazık ki bu mutlu devre çok kısa sürmüş ve genç cumhuriyet derlenip toparlanmaya fırsat bulamadan yeniden esaret zincirlerine vurulmuştu.

Bu esaret devresi ne acıdır ki bütün insanlığın hürriyet ve bağımsızlık için mücadeleye giriştiği 20.ci asırda hala devam edegelmektedir. Bugün en ilkel toplulukların, bunlar arasında nüfusu birkaç yüz bini bulan milletlerin dahi hürriyet ve bağımsızlıklarını kazandıkları göz gönünde tutulursa hürriyet ve bağımsızlığa her millettten fazla hakkı olan Kuzey Kafkasyanın esir olarak boyunduruk altında tutulması insanlık için yüz karasıdır.

Biz şuna inanıyoruz ki hürriyet düşmanları istedikleri kadar insan hak ve hürriyetlerini yok etmeğe çalışsınlar, onların ergeç bağımsızlıklarına kavuşacakları günler uzak değildir.

Kuzey Kafkasyalılar için II Mayıs 1918, Hürriyet ve bağımsızlığın sembolü olarak daima kalplerde yaşayacaktır.

KAFKASYA

ÇERKESLERİN TEMEL TARİHTE ROLLERİ VE AMAZONLAR

YAZAN : Dr. Vasfi GÜSAR

Bilindiği gibi tarih; Millî ve ilmi (bilimsel) olarak iki şekilde incelenir ve izlenir :

Millî tarih; yetişmekte olan yeni kuşaklarda, genç ve körpe nesillerde millî şuur, millî ruh, millî heyecan yaratmak, milliyetçiliği aşılayıp kamçulamak, hisleri tahrik etmek amacı güttüğü için yalnız okul kitaplarında, dergilerde, gazetelerde yer alır. Bu bakımdan bu okul tarihi gerçekten uzak, ve daha ziyade hissi bir pozisyon taşır.

Bilimsel Tarih ise; mutlak bir objektif ile realitelere ulaşmak için arkeoloji, antropoloji, etimoloji, etnografik ve linguistik gibi ilmi temellere ve kesin tarihi araştırmalara dayanır, bunlara kıymet ve önem verir ve GERÇEKLERİ her şeyden üstün tutan bir ortam taşır.

Bazı yazarlar ve kurullar, menfaat, bencillik, şöenlik (üstün ırk teassubu) aşırı hodgâmlık, hoş görünme tesiriyle gerçekten bir hayli uzaklaşarak tenkide kadar giden sarp ve sapık yollara yönelirler, çıkarlarına bakarak esen hava ve rüzgara uymağa çalışırlar.

Bizler ise; Çerkeslerin bilimsel millî tarihlerini düşünerek, gerçekleri göz önünde tutarak ve onlardan faydalanarak incelenmesini, temel kaynaklara dayanarak belirtmesini, en eski devirlere uzanılara' açıklanmasını, tenkitlerden mümkün olduğu kadar kaçınılarak hareket edilmesini en doğru yol bulduk. Kazancımız buradadır.

Çerkeslerin Kuzey Kafkasyada kendilerini binlerce seneye götüren pek eski otokton (yerli) varlıkları vardır (1). Bu arada ilgilenerek konu olarak seçtiğimiz AMAZON'lardır.

AMAZONLAR, eski çağlarda yaşamış, dünya tarih kitaplarında yer almış, içlerine erkek cinsi sokmayan bir KADINLAR DEVLETİ idi. İSA peygamber doğmadan (miladdan) önce sekiz yüz yıllarına doğru Roma İmparatoru Büyük İskender devrinde adları geçen bu Amazonların yaşayışını, varlıklarını ve Anadolu kuzeyinde Samsun kıyılarından güneyde Adana (Kilikya) ve batıda Ege denizine kadar uzanan geniş bir alanda uyurluklarını genişlettiklerini tarihler yazar.

AMAZON'ların hayatı, yaşayışları, idareleri, savaşları eski Yunan (Hellene) ılırların sanat alanında büyük ilgi uyandırmış, çekici bir olay olmuştur. Şiirlerde, menkıbelerde, rivayetlerde güzel sanat eserlerinde (resim, heykel) mabetlerin donatımında, salonların tezyininde Amazonların hayatı belirtilmiş, tasvir edilmiştir. Bir çok saraylar bunların muhayyel resimleriyle donatılmıştır.

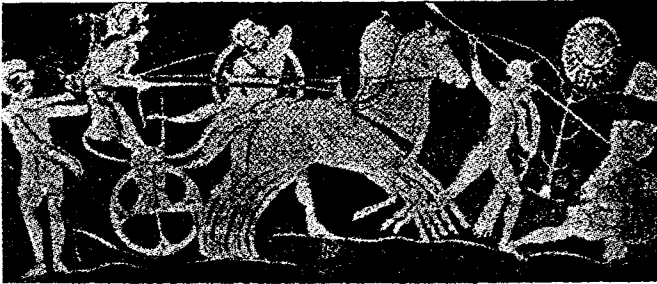
Amazonların pek geniş olan mitolojisi son zamanlarda güzel sanat sevenleri ilgilendirmiştir. Çağımız insanlarıncı, nesillerin anası kadınlık âlemine çok önem verdiğinden erkeksiz bu tek kadınlar devletinin kuruluşuna, ilgi çeken idarelerine, geçmişteki mücadele ve savaşlarına yakınlık göstermek çok yerinde görülmüştür. Daha sonra rönessans devrinin bir yıldızı durumunda olan Amazonlar aynı zamanda kadın inceliğinin, zarâfetinin, kahramanlığının kıvılcım saçan iç ateşin ve hürriyet aşkının derin izlerini de taşır.

Çağlarımıza kadar uzanan ve derin izler bırakan Kadın Erkek eşit haklarının bu ilk mücadelecî ve müjdecilerinin hayat anlayışlarını, felsefelerini, sosyal ve siyasal düşünce ve kavrayışlarını destikçe, inceledikçe (Amazonlar) coşup giden bir konu olmuştur bizlere... Çünkü eski çağlarda kadınlara çok fena muame-

le ediliyordu. Arablar, Kenaniler (eski yahudiler), sürülerle kız çocuklarını kurban ederler, kızlarını diri diri toprağa gömerler, Mısırlar kızlarını coşkun Nil nehrine atarlar, Eski Hintliler eceli ile ölen karılarını ateşe vererek yakarlardı. Fakat Kas ve Kafkas ırkında böyle yüz kızartıcı bir hal görülmemekle beraber az da olsa Amazonlar erkeklerin kadınlara hor baktıkları, kıymette kusur ettikleri o devirlerde kadınlara yapılan baskılara, zedelenen izzeti nefislere karşı isyan etmişler, hükümet idaresini ellerine alarak devleti yalnız kendi cinslerine bırakarak ve gereklikçe amaçlarını savunarak savaşmaktan çekinmemişler, bağımsızlıklarını çevrelerindeki milletlere de tanıtmışlardır.

Gerçekten Amazonlar; kadınlık âleminin alemdarı idi. Hiç bir şeyden korkmayan destanlar, efsaneler yaratan üstün savaşçıydılar. Bu kahraman kadınların erkeklerden üstün yararlıklar, mukavemetler gösterdikleri, idare ve siyaset alanında da hatırı sayılır konular üzerinde durdukları belirtilmektedir.

Her milletin tarihinde kahramanlık menkıbeleri yaratan, şöhret bulan kadınların adlarına rastlanır. Fakat bunlar yalnız şahsa bağlanmış yada ufak topluma munhasır kalmıştır, Pek geniş bir kadın topluluğunun bir ülkede birleşmesi, kaynaşması, bir hükümet kurarak ortaya atılması, kendilerini ve vatanlarını savunacak devlet kurması dünya tarihinde yalnız AMAZON'lar nasip olmuştur.

Amazon Savaşları

9. uncu yüzyılda Çerkes - Rus savaşında büyük kahramanlık göstererek yurduna engin hizmetler gören RİDADE (2) bir çerkes kadını idi. Milattan sonra sekizinci yüzyılda Bohemya (Çekoslovakya) da Alman kadınları; başlarında VLASTA olmak üzere asker ve sivil teşkilat kurarak kral PREMYULES ile sekiz sene savaşmışlar, ellerine geçen esir erkekleri nesillerinin azalması için öldürmüşlerdi. 1341 yılında İngilterede Monkor kontu; düşmanlarla savaşırken esir düşmüş, fakat karısı kontes silahlanıp atına binmiş, askerlerin başına geçip senelerce savaşmış ve kahramanlığı ile ün vermişti. Fransız - İngiliz savaşında Fransız Jan Dark (Jeanne d' Arc)'in kahramanlığını bilmeyen yok.

1871 de Fransızların kiralığa karşı Kommün (Commune) ihtilalinde Paris kadınlarının gösterdikleri üstün kahramanlıklar da dillere destan olmuştu. Ver saille de kiralık askerleri Parise girip belediye taraftarları Parisli kadınlar ile savaşırken kadınlar; ümitleri kırılınca çevreyi ateşe vermişler, hükümet askerleri tulumbarlarla yangını söndürmeğe uğraşırken paris kadınları tulumbalardaki

suyu boşaltarak yerine petrol (gaz) dökerek yangının şiddetlenmesine sebep olmuşlar, bir çok kadınların kurşuna dizilmelerine rağmen amaçlarından vaz geçmemişlerdir.

Kahramanlık, cengaverlik alanında Kuzey Kafkas kadınlarına da büyük bir pay vermek gereklidir. Büyük vatansever İmam Şamil Ruslarla savaşırken Kuzey Kafkas kadınları kocalarının, oğullarının, kardeşlerinin ve mini mini yavrularının intikamını almak için Ruslara karşı son nefeslerine kadar savaşmışlar ve sıkışık durum görünce önce çocuklarını sonra da kendilerini yarlardan atmak suretiyle hayatlarına son vermişlerdir.

Birinci dünya savaşında (1918), istiklalci bin beş yüz Arab gönüllüsünün Şam (Suriye) çevresinde ELGOTA da 50 hanelik MERÇ SULTAN çerkes köyüne saldırışlarında köy etrafında barikad kuran kadınlı, erkekli köylü, köylerini savunmuşlar, saldırganları köye sokmamışlar, bir çok telefât verdirmişler, üstelik araplardan tazminat alarak köy çevresinden uzaklaştırmışlardı.

Son macar ihtilalinde Komünistlere karşı savaşan Macar erkekleri yanında bir çok Macar kadınlarının da yer aldığı görülmüş, bu kadınların kahramanlıkları Avrupa ve Amerika gazetelerinde, dergilerinde günlerce yazılmış, resimler basılmış, yurt severlikleri övülmüştür. 16'ncı yüzyılda Güney Amerikada Kızıl derilerle savaşan Fransızlar; savaşçı kızıl derili kadınların hatırasını anmak için yanlarından akan büyük nehre bile (Amazon) adını vermişlerdi.

AMAZON denildiği zaman hatıra ilk gelen ÇIPLAK ATA BİNİMİŞ SUVARİ kadınları gelir. Amazon heykellerinde kadınlar çoğunlukla çıplak at üstünde belirtilir. Çünkü Amazonların çoğu suvari idi Azı da savaşa yaya giderdi. Kızlar daha küçük yaşta iken çıplak ata binmeği, hızla giderken yerde bulunan her şeyi eğilerek almağı, yürürken hayvanın altından sırtına geçmeği, derin nehirlerden atla yüzerek geçmeği Nehirlerde yüzmeği talim ederlerdi. Bu gün bile ata binen kadınlara AMAZON dedikleri gibi ata binen kadınların giydikleri geniş etekli robada Amazon derler.

Amazonların silahları ok, yay, mızrak, bir tarafı keskin çift yüzlü balta, tek yüzlü balta idi. Yuvarlak veya böbrek biçiminde kalkan kullanırlardı. Baş açık, veya firijya (Phrygia) külahı veya deriden kürk kalpak (3) giyerlerdi Küçük yaşta nişancılık, zorluğa tahammül, avcılık gibi eğitim işleri gösterilirdi. Harekette, atıcılıkta zorluk çekmemek için sağ memeleri (Sauromateler gibi) dağlanırdı, erkek gibi yaşamak, ağır işler görmek en büyük kaygıları idi.

Amazonların savaşta kullandıkları oklar, Afrikalı muharip kabilelerin okları gibi zehirli nebat (bitki)'in suyuna batırılmış olan oklardı. Açtığı yaralar ölümlü sonuçlardı. Kilikya ve Firiqyalılarla savaşlarda bu okları kullanmışlar, Kilikya kiralı TOROS'u esir almışlardı. Amazonlar savaşlarında özel bir taktik kullanırlar. Düşmanları ile sınırlarında karşılaşmazlar, yiyeceklerini nakil araçları ile beraberlerine alır, şehir ve köyleri boşaltır, geri çekilir, düşmanın kendi yurdları içine girmesine göz yumarlar, onları iyice soktuktan ve yolculukla yorduktan ve aç bıraktıktan sonra en uygun gördükleri yerlerde pusuya düşürüp savaşır ve galebe çalarlardı. Amazon taktiği diyeceğimiz bu hareketi Ruslar Napolyon seferinde Moskovada ve ikinci dünya savaşında Stalingrad'da Almanlara karşı tatbik etmişlerdir. Amazonlar seferlerinde çoğunlukla bu usulü takip ederlerdi.

Amazonlar komşuları ile senede bir defa haziran ayının ilk haftasında dostça, aşıkane buluşurlar, neşeli vakitler geçirirler ve sonbaharda üzümün kemâle geldiği sıralarda birleşme günü ve yerini komşularına haber verirlerdi. O gün AMAZON'lar en güzel elbiselerini giyerler, en güzel koku ve esansları sürünürlerdi. Erkekler de sevgililerinin yanlarına ter temiz elbiseleri ile giderler. Böylece

Savaşçı Amazon Heykeli
Napoli (İTALYA) Müzesinde

üç gün üç gece zevk ve aşk alemi içinde yaşanır. Bu görüşmeler sonunda doğan erkek çocuklar babalarına verilir, yada öldürülür veya hadım edilip yanlarında bırakılır.

Amazon kelimesinin Yunan dilinde, Asiz, mazos-göğüs kelimelerinin yanlış etimolojisinden çıktığı ve AMAZON'un göğüssüz anlamına geldiği söylenir. Amazon kelimesinin kendi dillerinden olduğunu bildirenler vardır.

Amazonlar Efes (EPHES) kültürünün kurucuları sayılırlar ve Artemis ile harp ilahesi Ares'e taparlar, ve Amazonlar aslı Serake (Trak) ye dayanan Ares'in çocukları sayılır. (4)

Amazonlar, ince ve güzellikleriyle sanat tarihlerinde önemli hatıralar bırakmışlardır. Roma'da Capitalina müzesinde bir çok lahitler üzerinde Amazon savaşçıları, Roma devri boyunca rağbet görmüştür. Roma vatikan müzesinde Phedias'ın Amazonu seyirciler üzerinde güzel izler bırakmıştır. Amazon savaşlarını gösteren en önemli eserler Atina'da Stoa poikile ile Theseus tapınağını süsleyen Ressam Mikon'un beşinci yüzyılın ilk yarısında meydan getirdiği büyük duvar resimleridir. Bu resimlerin vazo ressamları üzerinde büyük etkisi olmuştur. En büyük Yunan heykelticilerin elinden çıkmış dört yarıla Amazon heykeli Efes'teki Artemis tapınağında yanyana duruyordu (5).

- (1) Morgan tarihi cilt 2. sahife 175
- (2) Rıdade. Seyin Time. Yeni Kafkas. İstanbul. 1957. No. 4. sa 18
- (3) İnönü ansiklopedisi. Cilt 2. fasikül 13. s 256. Amazon bahsi
- (4) Aynı eser. S. 255.
- (5) Aynı eser. S. 256

KENDİNE KARŞI SAYGI GÖSTER VE BAŞKALARINA KARŞI SAYGILI OL; SEN DE BAŞKALARI TARAFINDAN SAYGI GÖRÜRSÜN: Şimdiye kadar anlatılan adetler doğruluğa, kişiye ve topluma karşı duyulan saygı duygusunun gelişmesiyle ilgilidir. Bunlarsız Çerkes toplumunda dürüstlük, iffet, cesaret olmazdı. Kendisine karşı saygısı olan adam yalan söyleyemez, kibirli ve sadakatsiz olamazdı. Kendisi saygı görmek için arkadaşlarına saygı göstermek zorunluğunda kalırdı,

Gerçekten de Çerkeslerin büyük bir kısmı bu kurallara uyarak yaşadı. Bu bakımdan başkalarına karşı yanlış davranışlarda bulunmayan bir toplumun dini ve kanuni bağlara ihtiyacı olamazdı. Küçük yaşta küçüklere büyüklere karşı saygılı olmaları aşılır, toplumun her tabakası (Prens çocukları dahil) buna uyar-
dı.

Bir Çerkes nadiren kendinden küçüğünü döğer veya ona küfrederdi. Çünkü böyle bir tutum onu halk nazarında küçük düşürürdü. Kötü bir iş yapan çocuğun bu hatası hemen yüzüne vurulmaz, olayla ilgili bir hikâye anlatılarak çocuğun yaptığı şeyin kötülüğü ona ihsas edilir ve çocuğun onuru kırılmazdı. İhtiyar Çerkesler üç nesil boyu çocuklarını hiç döğmeden, hatta kötü bir lâf söylemeden yetiştirdiklerini söyleyerek öğünürlerdi. Karakter kişilerin başkalarına karşı olan saygıları ile ölçülür ancak buna uyan kişiler mert ve karakter sahibi bilinirlerdi «sana saygı gösteren, akrabandır.» sözü meşhurdu.

Kız ve kadınlar geleneklere erkeklerden daha çok saygı göstermişlerdir. Bir kadın saygısızlık ve kötü muameleyle karşılaşırsa buna ölümü tercih ederdi, bu sebeple her neşekilde olursa olsun bir Çerkes kızı evlenince gururunun kırılmaması için kimseye fırsat vermek istemezdi. Çerkes kızlarının çok iyi bir eş ve ev kadını olmalarının en büyük sebebi bu terbiye sistemiydi.

Çocuklara küçüklüklerinden itibaren büyüklere ve topluma saygılı olmaları öğretilir ve onların muhakkak yaşlılarıyla birlikte yetişmelerine önem verirdi. Çocuklar kesinlikle büyüklerin toplantılarına katılamazlardı. Genç bir adam yaşlıların toplantılarına katılmak zorunluğunda kalırsa muhakkak ayakta dururdu Gençler büyüklerin konuşmalarından faydalanmak amacıyla katiiyen toplantılarda konuşmalara katılmaz yalnız dinlemekle yetinirlerdi.

İNTİKAM: Çerkesler ihtiyar meclislerinin kararlarına büyük saygı gösterir, onun kararlarını tartışmasız kabul ederlerdi. Bu sebeple de bütün anlaşmazlıklar kolaylıkla hallolunur, ihtiyar meclisi bazen karşılaştığı zor meselelerin çözümlenmesinde komşu köylerin ihtiyar meclislerine baş vururdu. Bundan maksat kararların tam yerinde olmasını sağlamaktı ki sonuca taraflar rıza gösterir ve birbirlerine karşı kin gütmezlerdi. Bir Çerkesin başkasına karşı kin beslemesi hem karakterine, hem de geleneklere aykırı idi. Sosyal ve stratejik durumları sebebiyle onları birbirine bağlayan arkadaşlık bağlarına çok önem verirlerdi. Uzun süren dargınlıkları halk iyi karşılamazdı. Suçlu bir prens dahi olsa karşı taraftan herkesin önünde özür dilemek zorunluğundaydı. Aynı şekilde özürü de karşı tarafça kabul edilmeliydi. Bu politika Çerkeslerin asırlar boyu çok üstün düşmanlarına karşı yek vücut karşı durmalarını sağlamıştı. Eğer iki kişi arasında tatsız bir olay geçmişse bunlardan birini haksız olduğu halde tutmak hele, akrabayı kayırmak durumu kötüleştirceği düşünülere kesinlikle ve gelenek olarak yasaklanmıştır. Ayrıca geleneklere göre suçsuz bir kimseden intikam almak (Kardeş intikamı dahi olsa) yasaktı. Hele kuvvetli bir kimsenin her bakımdan kendisinden zayıf birinden intikam almaya kalkışması hem ayıp hem de çok kötü karşılanacak bir olaydı. Ca-

hil bir kimse saygı değer bir kimseden öç almaya kalkarsa bu hiç affedilmeyecek bir hareket addolunurdu. Çünkü cahil kimse bu hareketiyle kendisini değil birinci derecede bağlı olduğu aile ve kabileyi küçük düşürmüş olurdu. Çünkü geleneklere göre saygı değer bir kişi herşeyden evvel seviyesinin cahil olan kimseden üstün olduğu cihetle ona cevap verememenin acizliği içindeydi. Eğer ona karşılık verirse cemiyet içinde çok küçük duruma düşmüş olurdu. Her şey rağmen bir-kimseler gelenekleri çiğnemeğe kalkarsa ona gücünü kardeşlerine karşı değil, düşmanlarına karşı kullanmasının yerinde olacağı hatırlatılırdı. Bu sebeple Çerkes toplumunda her karar ihtiyarlar, meclisine bırakılır, onun kanunları çiğnenmezdi. Genellikle Kafkaslılar bir şahsı cezalandırmaktan ziyade onu af edip cemiyete kazandıрмаğa, yaralarını sarmağa gayret ederlerdi.

BİR KAFKASLI TÜCCAR DEĞİLDİR : Kuzey Kafkasyalılar arasında niçin hiç ticaret adamının çıkmadığı sorulan bir sorudur. Bu sorunun cevabı tarihin derinliklerinde gizlidir. Gelenekleri icabı bir Kafkaslı büyüklerine saygı göstermek, onların emirlerini yerine getirmek, dolayısıyla her sınıf halka senli benli (Laubali) olmamak zorunluğundaydı. Bu amaçla Çerkesler herkesle serbestçe konuşabilme, daha amiyane bir deyimle her boyaya girme kabiliyetine sahip olma vasfı isteyen tüccarlığa özenemediler. Onlar ancak hayatta geleneklerinin bir icabı olan itaat ve disiplinin hakim olduğu alanlarda büyük başarı kazanmışlardır. Bugün hicrete buldukları memleketlerin ordularında ve idarecilik alanlarında en yüksek mevkileri halâ Kafkaslılar teşkil etmektedirler. Diğer taraftan yaradılış itibarıyla mahçup ve sıkılgan olmaları da ticareti seçmemelerinde önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca bu konuda onların memleketlerinin ticarete elverişli olmadığını, memleketin zenginliği ve herkese yetecek şekilde her ihtiyaç maddesinin var oluşunda hesaba katmak gerekir.

TIP VE CERRAHLIK İLMİ : Kafkaslılar sporcu, savaşçı ve her an doğuşa hazır bir toplum olduklarından sık, sık yaralanma tehlikesiyle karşılaşarlardı. Bu sebeple tıp ve cerrahlık çok ilerlemiş ve cerrahlık ilmi babadan oğula geçer bir meslek haline gelmişti. Ayrıca her an cerrahın bildiği birçok tedavi usulleriyle ilaçları vatandaşlarına hiç gizlemeden öğretmesi geleneklerin bir icabıydı. Cerrahlar bu işi memleketin bir ucundan öbür ucuna giderek her tarafa yayar ve diğer meslekdaşlarıyla işbirliği ederdi. Eski Çerkeslerde hastaları tedavi için çeşitli psikolojik metodlar uygulanırdı. Mesela acı çeken bir yaralıya acısını unutturmak için başına toplanan kızlar şarkılar söyleyerek onu eğlendirir, hastanın uyuması gerekiyorsa ona neşeli şeyler söyleyerek uyutmaz, uyuması gerekiyorsa uyku getirici hikayeler anlatırlardı. Savaşta yaralanan gençler çok saygı görür, genç ihtiyar herkes onu ziyaretle gönlünü ahırdı. Onu çabuk iyileştirmek için birçok zahmetlere severek katlanırlardı.

ARKADAŞLA BİRLİKTE ÖLMEK : Kuvvet ilahı SAMSON'un «ŞİMDİ SAMSON TANRININ DÜŞMANLARIYLA BİRLİKTE ÖLECEK» sözü çok iyi bilinir de Çerkeslerin «DÜŞMAN KARŞISINDA ARKADAŞINLA BİRLİKTE ÖL» sözü çok az bilinir.

Bir Çerkes köyünü kuşatan düşman köye haber yollayarak teslim olunmadığı takdirde köydeki her şeyin tahrip edileceğini kadın ve çocuklar da dahil ele geçirilen herkesin öldürüleceği tehdidinde bulunmuştu. Köylüler düşmana verdikleri cevap da hiçbir şeye aldırmadıklarını bildirdiler. Daha sonra da köydeki herşeyi kendileri bizzat tahrip edip hasta ve savaşmıyacak olanları öldürdüler. Gece olunca da düşman hattını yarıp kurtuldular, Tehlike diğer Çerkes köylerine duyuruldu ve hep birlikte düşmana saldırarak onları kâmilim imha edip intikamlarını aldılar. Çerkesler memleketlerinin şerefini korumak için hiçbir şeylerini feda et-

mekten çekinmezlerdi. Vaktiyle şöyle bir olay cereyan etmişti: Düşman bir Çerkes beyini esir etmiş ve hükümdarına göndermişti. Hükümdarın oğlunun düğün gününe raslayan bu olay şerefine hükümdar Çerkes beyini ziyafet sofrasına davet etmiş ve bir Çerkes beyi ile yemek yemekten duyduğu memnuniyeti belirten bir konuşma yapmıştı. Çerkes beyinin hükümdara verdiği cevap şu oldu: «Eğer bunun aksi olmuş olsaydı çok daha memnun olurdum.»

İŞBİRLİĞİ: Çerkesler yiyecek; içecek vs. standardı bakımından birbirlerinden pek farklı değillerdi. Herkes herşeye sahipti. Sosyal bakımdan daima işbirliği yapar, zengin olanlar kendilerinden daha az zengin olanların duygularını zedelememek için bu zenginliklerini onlara hissettirmezlerdi. Hatta Çerkes prensleri bu amaçla atlarının eğerlerine altın, gümüş gibi armaları işletmezlerdi. Zenginle fakir arasında en büyük ayrılık binalarda göze çarpardı ki bu da zenginin evinde odaların çok fazla oluşuydu. Ev kadınları evin geçimi ve tertibiyle sorumlu idiler ve ailenin ihtiyacına göre herşeyi depo ederlerdi. Sosyal yardımlaşmalar çoğunlukla evin ihtiyacı olan odunun ormandan kesilip getirilmesi, ev yapımında, ekin zamanlarında göze çarpardı. Bu işler genellikle ortaklaşa çabucak bitirilirdi. İşin devamınca çalışanların yiyeceği ev sahibi tarafından karşılanır fakat yiyeceklerin hazırlanması bütün komşularca organize edilirdi. Bu gibi hallerde yiyeceklerin bilhassa Ey yemekleriyle tatlıların hazırlanmasına dikkat edilir, iş bitince de yine güle oynaya eve dönülürdü. İş yapılan kimsenin mümkün merete az masrafa girmesine dikkat edilirdi. Bu gibi çalışma kampanyaları herkesin özlediği sevinçli günlerden sayılırdı.

Yaz mevsimi bitip kış gelince av partileri başlardı. Atlı spor Çerkeslerin çok sevip önem verdikleri bir konuydu.

BAZI ÖNEMLİ GELENEKLER: Kısaca Çerkesleri üç şeyin ayakta tuttuğunu söyleyebiliriz: 1 — SONSUZ DERECEDE İYİ BİR AHLAKA SAHİP OLUŞLARI, 2 — YARATILIŞTAN SAĞLAM VE KUVVETLİ OLUŞLARI 3 — VATAN SEVGİSİ.

Şuna inanırlardı ki ahlâken çöktükleri zaman kuvvetlerini kaybederler, Kuvvetlerini kaybedince de vatanlarını savunamazlar. Bu bakımdan ahlâk kaynağı olan geleneklerini korumaya ve yaşatmaya son derece dikkat ederlerdi. Gerçi ana vatanları zaman zaman Grek, Bizans, Moğol, Tatar vs. istilâsına uğradı. Fakat, bu milletlerin hiçbirisi onların benliklerini yok edip Çerkesleri yıldırmadı, zamanla hepsi çekilip gittiler. Orada kalanlar da Çerkes kültürünün üstünlüğü sebebiyle Çerkesleştiler. Ancak dünyanın en büyük ve modern ordularına karşı senelerce canlarını dişlerine takıp savaştıktan ve her şeylerini yitirdikten sonra yenildiler. Onlara bu mücadelelerinde hiçbir devlet gerçek bir yardımda bulunmadı ve onlar yabancı hakimiyetinde yaşamayı züil telakki ettikleri için aziz vatanlarını terk edip yabancı ülkelerde göç ettiler. Onların ana vatanları Kafkasyada ne bir mahkeme, ne vergi almak ve ne de hapishaneleri yoktu. Çünkü herkes birbirine itaat eder; tehlike anında herkes gerçek bir asker hüviyetine girmeği tanrının bir emri olarak bildirdi. İslamiyet Çerkes geleneklerine uygun geldiği için zorlamadan ve onların isteğiyle kolayca kabul edildi.

SON SÖZ: Çerkeslerin gelenek, görenek ve tarihleri birçok kitaplarda yayımlandığı için onları detaylı olarak anlatmadım. Birçok kimseler çocuklarının atalarının izinden yürüyeceği ümidiyle onlara millî miraslar olan geleneklerini atıyorlar. Tanrı çalışmalarında onlara yardımcı olsun.

BİTTİ

NOT : «Çerkes adetleri» adıyla çevirdiğimiz bu eser burada son buluyor. Bu eserin aslı Amman (Ürdün) da kıymetli hemşerimiz Mustafa Çerkes tarafından İngilizce olarak «CIRCASSIAN CUSTOMS» adıyla yayınlanmıştır.

GÜRCİSTANIN BAĞIMSIZLIĞI

YAZAN : Kâmil OLGUN

Tarih boyunca Gürcüstan birçok kavimlerin istilasına uğradı. Çok eski geçmişleri, oldukça yüksek kültür ve medeniyetleri olan Gürcüler, bu istilalardan, zaman zaman diğer kardeş kafkas milletleriyle gerçekleştirebildikleri dayanışma sayesinde kurtuldular. Varlıklarını devam ettirmek için her zaman mücadele etmek zorunda kaldılar. Bu durum, günlük hayatın her kesiminde kendini kolaylıkla hissettirir. Meselâ: gürcüler birbirlerini — GAMARCOBA; GAGİMARCOS — (zafer; muzaffer ol) diye selamlarlar.

Tarih boyunca yapılan mücadeleler yüzünden yıpranan gürcüler, 19. y. yılın başında Rusların istilasına karşı koyamadılar. Bağımsızlıklarını kaybettikleri tarihten itibaren gürcüler, yıllarca süren mücadele sonunda, esaretten kurtulup, demokratik bir cumhuriyet kurarak, tarih sahnesinde yeniden göründüler. Gürcüler gibi diğer Kafkasyalı milletler: Azeriler, Ermeniler, ve Çerkesler de 1918 yılının MAYIS ayında bağımsızlıklarına kavuştukları bu ay, bütün Kafkasyalılar için özel bir anlam ve değer ifade eder.

Kafkasyalıların bağımsızlıklarına kavuşmaları, 1917 Rusyada patlak veren ihtilal ve onun getirdiği karışık bir devreye rasladığı için bu olaylar, fırsattan istifade edilerek hemen düşünülmüş ve kolaylıkla elde edilmiş kısa süreli başarılar gibi görünebilirler. Ancak olaylar yakından izlendiğinde, bu milletlerin bağımsızlıklarına kavuşmak için, çok uzun ve çetin bir mücadele devresi geçirdikleri kolayca görülecektir. Bunun için de Şeyh Şamil ve diğer kahramanların önderliğinde, bütün kafkasyalıların yapmış oldukları, o dilelere destan olan kurtuluş mücadelesini hatırlamak ve yalnız 1917 — 18 yılları arasındaki olayları incelemek yeterli. Bu bakımdan, önce 1917 — 18 yılları arasında Rusyada ve Kafkasyada geçen olayları, kısaca özetlemeyi uygun buluyoruz.

Birinci cihan harbi strasında Rusyada, orduya ve şehirlere erzak yetiştirilememesi üzerine, 12 Mart 1917 de Petesburgda halk, pazar yerini basıp yağma ediyor. Hükümet askerlere emir verdiği halde, askerler halka karşı silah kullanmıyorlar ve hükümete karşı geliyorlar. 13 Mart. Hükümetin bu asi birliği dağıtmak istemesi üzerine, Petesburgdaki diğer birlikler de isyana katılıyorlar. Böylece hiç bir teşkilatın kararı olmadan başlayan isyan, büyük bir ihtilal şeklinde gelişiyor ve Çar 11. Nikola 15 martta tahttan feragat vesikasını imzalamak zorunda kalıyor.

Aşağı — yukarı sekiz ay süren bu ihtilal sırasında nemutedil liberaller, ne de sosyalistler, ihtilali koruyacak ve yürütecek kuvvetli bir merkez kuramıyorlar. 17 temmuz 1917 de isyan eden bolşevikler bastırılmasına rağmen, isyanın elebaşları kaçıp kurtulmaya muvaffak oluyorlar. 20 temmuzda ihtilalin selâmetini sağlamak için Kerenski hükümeti iş başına geliyor.

Güçlükler karşısında eğilmek istemiyen Kerenski hükümeti, ilk iş olarak memlekette baş gösteren dağılmayı önlemek için tedbirler düşünüyor. Bu arada özel bir Güney Kafkas Komitesi kurarak, merkezi Rus iktidarını temsil eden bir yüksek komiserin oraya gönderilmesini kararlaştırıyor. Ancak hükümetin ömrü uzun sürmüyor ve 25 Ekim 1917 de bolşevikler iktidarı ele geçiriyorlar.

Bu olaylar tesirini Kafkasyada hemen gösterdi.

Bolşeviklerin iktidarı ile geçirmeleri üzerine, Kafkasyada bulunan Rus birlikleri bir müddet karışıklıklar içinde kendi başlarına kalıyorlar. Daha sonra bu birlikler, Kerenski hükümetine sadık kalarak, genel bir çözülmeye mani olur ümidiyle, Güney Kafkas memleketlerinden Azerbeycan, Ermenistan ve Gürcüstanın

bağımsızlıklarını ilan etmeye tesebbüs ediyorlar. İçinde çeşitli ihtilal gruplarının ve Rus ordusuna mensup elemanların bulunduğu bir meclis, Güney Kafkas birliğini 11 — 11 — 1917 de oy birliğiyle kabul ediyor.

Nihayet 9 nisan 1918 de Güney Kafkas mebusan meclisi, Güney Kafkas Federal Cumhuriyetini resmen ilan etti. Böylece Kafkas birliğinin temelleri atılmış oluyordu. Fakat bu sadece bir başlangıçtı ve henüz çeşitli güçlükler ortadan kaldırılmış değildi. M. Çkhenkeli nin başkanlığında kurulan yeni hükümet çeşitli meseleleri görüşmek üzere, 11 mayıs 1918 de Batumda türkler ve kafkasyalı diğer milletlerin iştirak ettiği bir konferansın açılmasına karar verdi. Fakat ne yazık ki Batum konferansı, çeşitli sebepler yüzünden hiçbir netice vermeden sona erdi. Böylece, Güney kfkas birliğinin gerçekleşmemesi üzerine Gürcüler birlikten ayrıılıp, 26 Mayıs 1918 de bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Gürcülerin bağımsızlıklarını ilân etmeleri, bazı çevreler tarafından birliği bozucu bir davranış olarak kabul edildi. Bugün bile bazı çevrelere göre Gürcülerin bu davranışı; Gürcülere ve bütün Kafkasyahlara çok şey kaybettirmiş ve nihayet Kafkasyanın Bolşevikler tarafından istıla edilmesine yardım etmiştir.

Başkanlarının bu şekilde düşünmesi bizi ilgilendirmemekle beraber, bazı Kafkasyalı kardeşlerimizin de zaman zaman bu görüşe hak vermeleri veya hakverir görülmeleri, bizleri fazlasıyla ilgilendirmekte, doğrusu ya; üzmettedir de. Bu tarz bir düşüncenin, savunuculuğunu yaptıkları Kafkasya birliğine ne kazandıracığını bilmiyoruz. Fakat bildiğimiz bir şey varsa, Kafkasyalıların birliğinden hiç mi hiç hoşlanmayanların çok şeyler kazanacaklarıdır.

Fikrimizde Gürcülerin bu davranışını birliği parçalama şeklinde yorumlamak ve onların Kafkasya birliği hakkındaki düşüncelerini şüphe ile karşılamak, olayları dar bir açıdan değerlendirmek olur. Bir kere Kafkasyanın birliği fikri dışarıda hemen uydurulmuş bir şey değildir. Kafkasyalıların hayati menfaatlerinden doğan bu fikir, Gürcüler tarafından kuvvetle müdafa edilmiş, gerek vatan ve gerekse dışarıda bu fikrin yaşatılması için her türlü fedakarlıktan kaçınılmamıştır. Hatta, güney Kafkasya birliği parçalanıp da, Gürcüstan Cumhuriyetinin kurulduğu 26 Mayıs 1918 de Gürcüstan milli şurasının ilk toplantısında bu düşünce şu sözlerle ifade edilmişti :

«Arkadaşlar! Bugün siz nadir ve aynı zamanda dramatik tarihi bir hadiseye şahit oldunuz. Bu salonda bir devlet ortadan kalktı ve bir devletin temelleri atılmaktadır. Ölen ve doğan bu iki devlet arasında menfaat ayrılıklarının bulunmasına imkân yoktur. Müşterek bayrak altında birleşen gürcüstan milleti, devletimiz dışında yaşayan bütün komşu milletlerle ittifak tesis edecek ve böylelikle devlet birliği yeniden kurulacak ve çöken devlet gözümüzün önünde tekrar doğacaktır. Bu devlet, Kafkasya konfederasyon birliği olacaktır. Yolumuz ve idealimiz, böyle bir birliğin tahakkukunu emretmektedir.»

Bu sözler değil yalnız Güney Kafkasya Birliğin, bütün Kafkasyayı içine alan bir konfederasyon ümit ve dileğini dile getirmekle, her çeşit iddia ve isnatları önceden reddetmektedir.

Bütün bu güç şartlar altında gerçekleştirilen bağımsızlık, Gürcüstanı yeni bir hava getirdi. Hükümet, Gürcüstanın diğer devletler tarafından tanınmasını beklemeden, büyük bir kalkınma hamlesine girişti. Kurtuluşun verdiği coşkuyla, çok kısa zamanda büyük işler başardı. Profesör J. Cavankişvili ve Prof. Melikişvili nin yönetimi altında, Tifliste Gürcü üniversitesi kuruldu. Ve daha sonra Politenik. Müzik konservatuarı ve güzel san'atlar akademisi bunu takibetti.

İçeride çeşitli ideoloji cereyanlarına rağmen, sosyal Demokratlar duruma hakimdiler. Nitekim Şubat 1919 da yapılan seçimlerde Sosyal Demokratlar ka-

zandılar. Kurulan meclis. NOEJORDANIA yı Reiscumhur seçti. Böylece demokratik Gürcistan cumhuriyeti resmen kurulmuş oldu.

Bundan sonra Gürcüstan hükümeti yabancı devletlerle ilişkiler kurarak, Mayıs 1919 da Versay konferansına temsilcilerini göndererek bağımsızlığının tanınmasını istedi. Bu sırada, Önce Arjantin, sonra İngiltere, Fransa ve İtalya, daha sonra 7 Şubat 1920 de Japonya, 7 Mayıs 1920 de Sovyet Rusya, 24 Kasım 1920 Almanya Gürcüstan Cumhuriyetini resmen tanıdılar. Sovyet Rusyanın Gürcüstanı tanıması işleri oldukça kolaylaştırdı. Nihayet 26 Ocak 1921 de Versay fevkalâde konseyi Gürcüstan cumhuriyetini hukuken tanıdı. 27 Ocak 1921 de Fransız maslahat güzarı Aristid Briand, bunu Gürcüstan hükümetine ve yabancı elçiliklere müjdeledi. Gürcüler bu olayı, aynı tarihe rashyan Azize Nino bayramıyla birlikte kutladılar. Esaret zincirleri kopmuş, fırtınalar dinmiş ve gökler aydınlanmıştı. Vatanları üzerinde hür olmanın verdiği coşku, hayata yeni bir dinamizm getirmişti. Ancak kuzeyden gelen kızıl bulutlar, aydınlık gökleri karartmakta gecikmedi.

Rus tahrikiyle Tifliste meydana gelen komünist ayaklanması üzerine Kızıl orduları harp bildirisini yayınlamaksızın, Gürcüstan topraklarına girdiler. Gürcü hükümeti durumu protesto etti. Buna rağmen kızıklar, hala bu hareketin Gürcü halkına karşı olmadığını ileri sürüyorlardı. Fakat bu yalan kimseyi kandıramadı. Kızıl orduları 25 Şubat'ta Tiflise girdiler. Bunun üzerine hükümet Batuma çekildi. Nihayet 18 Mart'ta verilen son savaş da kaybedildi ve gürcü hükümeti anavatanı terkedip, Fransaya gitmek zorunda kaldı..

Sovyetler sözde gürcü halkını kapitalizmin etkisinden uzak, özgür bir ekonomik düzen kurmalarına yardım etmek için, Gürcüstanı işgalettiklerini iddia ettiler, Bu gün de aynı iddiayı tekrarlayıp, halkların özgürlüğünü savunan sözde sosyalizm şampiyonu Rusların, Gürcüstanı işgal etmelerinin sebepleri üzerinde durmak istiyoruz.

Bağımsız Gürcüstan esasen sosyalizm esasında kurulmuş bir cumhuriyetti. Bunun böyle olduğunu, Avrupanın en tanınmış sosyalistleri Pierre Renaudel, Makdonald, Vanderveld, Kautski ve diğerleri, 1920 de gürcüstanı ziyaret ederek, bizzat tesbit etmişlerdi. Bolşeviklerin kansız ve ateşsiz sosyalizmi gerçekleştirme yolunda başarı gösteren gürcü hükümetini yıkmaları gerekiyordu. Çünkü bolşeviklerin fikirleri Marksizmden zaten uzaklaşmış bulunuyordu. Gürcüstan reiscumhuru N. Jordania «İhtilaflarımız» adlı eserinde, Rus fikirlerinin hakiki Marksizm yoluna girmek değil, hak ve adalet esasını bulmaktan bile ne kadar uzak olduğunu, gerçekten hayret edilecek bir şekilde belirtmektedir. «Ykün» adlı serinde ise, Marksizmin son ideologlarından Kautskinin «Enternasyonalizm ben kendi milletime ne kadar hak tanırsam, diğerlerine de o kadar tanırım» demek olduğunu, Rus sosyalist yoldaşlarına bir türlü anlatamadığını söyler.

Görülüyor ki, bolşeviklerin gayeleri, ne sosyalizmin zaferi, ne de kapitalizmin ezdiği halkların kurtuluşudur. Esas gaye, sosyalizm ve «halkların kurtuluşu» sözcükleri arkasına saklanıp, Rus sömürgeciliğini gerçekleştirmek olan Komünist emperyalizmi» dir. Gürcüstanın işgali, bunun en inkar götürmez delillerinden sadece biridir.

Bugünde, eskiiddianın başka bir şekli olan diğer bir iddia ağızlarda geveleniyor. Bu iddiaya göre: «batılı kapitalistlerin esir milletler diye adlandırılan halkların, sovyetler tarafından işgal edilmesi, o milletlerin yararına meydana gelmiş bir kültür hadisesidir. Eğer bu milletler sovyet himayesine alınmasalardı, bugün geri kalmış birer sömürge olacaktı» Böyle gülünç iddialarla, işgal ettiği memleketlerden ayrılmak istememesini haklı sebeplere dayandırma çabası, bize bir zenci masalını hatırlattı.

Köpeğe ayakkabı giydirirsen onu yer.

Köpeğe kemikle vurursan korkmaz.

«Köpeğin ısırılmaz, atın tepmez!» Demeğyesin.

Köpeğin kuyruğuna basarsan seni ısıracağına bilmelisin.

Köpek kendi çevresinden ayrılırsa kurt'a yem olur.

Köpeğinin dili iyiliğine, kedininki ise kötülüğüne konuşur.

Köpek üç yaşına, at dokuz yaşına, insan otuz yaşına kadar meziyetini ortaya koymazsa onlardan artık birşey beklememelidir.

Kurt her bulduğunu yemez.

Kurt giremediği derede çok balık olduğunu zanner.

Okumuş ama tecrübesi yok.

Orman ustanın dostudur.

Oynamayı zamanında bırakmasını bil

Ölmüş domuza vurupta kılıcını kirletme!

Pastadan sarhoş olan ayılamaz, bozadan sarhoş olan ayılır.

Parası olan efendi, kocası olan da iyi hanımdır.

Sağlam ruh, sağlam vücutta bulunur.

Sahilde bulunanın iyi kaptanlık yapması kadar tabii birşey olamaz.

Sihhatli kafa şapka istemez.

Seni geçen atın kuyruğuna asılma!

Senin kıskanmadığın adam mutlaka seni kıskanır.

Senden önce yıkılanla alay etme!

Sarıldığın köpek pisliği de olsa; sıkı sarıl.

Sana yakın olan, gözün gibi kıymetlidir.

Sevilmeğen genç, doğmamış sayılır.

Soyu kalabalık olanın başarısı büyük olur.

Sözünü kum üzerine yaz!

Sözü kabak yaprağını bile aşmaz!

Sözünü ettiğin kimse her an kapının eşiğindedir.

Hepiniz bilirsiniz. J. Kenyatta'nın derlediği bu masal, bir fırtına esnasında, vaktiyle dostu olan bir fil tarafından kulübesinin işgal edilmesi üzerine, dışarı uğrayan insanın, ve «eğer ben kulübeyi vücudumla doldurmasaydım, fırtına çok hafif olan kulübeyi yıkmış olacaktı» gerekçesiyle, kulübeye sahip çıkan filin arasında geçen olayı anlatır.

Bu masal Afrika'ya ait. Fakat Rus iddialarına gereken cevabı veriyor. Bizim bu konudaki fikrimize gelince: Filin kulübesinden ettiği insanlar gittikçe çoğalmış ve güçlenmiştir. Ve karşılarında artık timsah, gergedan, tilki ve diğerlerinden kurulu jüri yoktur. Tam aksine, yanında hür dünya ve bağımsızlığa yeni kavuşmuşların dünyası vardır. Bu güçlerle daha da kuvvetlenen insanların, bu hak tanımaz fili, kulübelerinden söküp atacakları ve ona gereken cezayı verecekleri gün uzak değildir. Olaylar ve insanlığın sağduyusu, bizim bu yöndeki ümidimizi daima kuvvetlendirecek yönde gelişmektedir.

İstifade edilen kaynaklar :

- 1 — Cafer seydahmet KIRIMER — Rus inkılabı hakkında konferanslar.
- 2 — Hakkı Raif AYYILDIZ — Güney Kafkas Cumhuriyetleri: 1 — Gürcüstan
- 3 — Alexandre MNUELIŞVİLİ — Histoire de Géorgie
- 4 — Birleşik Kafkasya — Haziran 1953

ONLARI ANARKEN

(DRAV FACIASI)

Bundan 21 yıl önce, 28 Mayıs 1945 te, bütün uygar alemin gözleri önünde tarihin en büyük cinayetlerinden birisi işleniyordu... Avusturya'nın Lienz civarında Oberdrauburg'ta sayıları 7.000 ni bulan Kuzey Kafkasyalı soydaşlarımız İkinci Dünya Savaşının çözümüne barış ve hürriyetsever devletleri (Müttefikler) tarafından, zorla Ruslara teslim edimişlerdi. Bu zavallı insanların günahları ne idi? Bunlar İkinci Dünya Savaşını fırsat bilerek yaşadıkları cehennem azabından kaçmayı başarabilen ve Avrupanın çeşitli ülkelerinde perişan bir halde savaş sonrası bekleyip hür bir memlekete gitmeği özleyen kimselerdi. Rusyanın özbe, öz halkı Ruslarla birlikte ana vatanlarını terkederek ve o cehennem aleminde yaşamaya tahammül edemeyen insanlar! Çoğunluğunu kadın ve çocukların teşkil ettiği bu biçareler Stalinle yapılan Yalta anlaşmasının bir sonucu olarak müttefikler tarafından kandırılarak Ruslara teslim edilmişler ve Ruslar tarafından kamyonlara doldurularak Rusyaya sevk edilmişlerdir. Başlarına gelen fecaatin büyüklüğünü kavrayan zavallı soydaşlarımız Rusyaya dönmektense ölmeği tercih etmişler ve bir kısmı intihar ederek, bir kısmı da buldukları vagonlardan kendilerini Drav nehrine atarak hayatlarına son vermişlerdir.

Rus vatandaşı olmadığı için Rusyaya dönmemesi elinde olan kahraman General KILIÇ GİREY ise vatandaşlarından bir dakika olsun ayrılmamış ve onlarla birlikte ölüme seve, seve gitmekten çekinmemiştir. General KILIÇ GİREY'in bu kahramanca, erkekçe hareketine Ruslar onu birkaç ay sonra Moskovada asmak suretiyle alçakça mukabelede bulunmuşlardır.

Biz günahsız soydaşlarımızın ve Kahraman General KILIÇ GİREY'in ebediyete göçüşlerinin 21. ci yıl dönümünde onları saygıyla anar, tanrıdan rahmet diler, soydaşlarımıza yapılan insanlık dışı bu harekete girenlerin cezasız bırakılması karşısında duyduğumuz üzüntüyü bir kere daha belirtiriz.

KAFKASYA

*
**

SIVASTA YENİ BİR DERNEK

Sivastaki hemşerilerimizin, SIVAS KAFKAS KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ adı altında bir dernek kurdukları haber alınmıştır.

Tebrik eder çalışmalarında başarılar dileriz.

UBUHLAR

Yazan : T. TATLOK

— 2 —

Çeviren : E. AŞUEYBA

Bu çalışmalar Ubuhları Mzumty nehri yönünden vurmak isteyen çar kuvvetlerinin Dziget boyuna baskısıyla daha çok önem kazandı. Hacı Berzeg toparlayabildiği 2500 kadar Ubuh ve Ahçıpsı, dan ibaret kuvvetiyle Bzıb nehri kıyılarında belirerek Dal, lar üzerine yürüdü. Fakat Rusya ile iyi geçinmeyi prens edinmiş olan ve Soçi, civarında bulunan Aubla Ahmet'in liderliğindeki Ubuh kabileleri tarafından bu hareket önledi.

Bu arada Ruslar Gelendzhik'ten Adler'e kadar olan kıyı garnizonlarının sayısını iki misline çıkarıp Abhazyadaki garnizonlarının masraflarını da arttırdılar.

23 Kasım 1840 da Gen. Raievsky'nin kont Çerņiçev'e gönderdiği rapordan anlaşıldığına göre Raievsky Abhazyadaki garnizonların geri alınmasını teklif ediyor ve «Kıyı bölgelerinde meydana getirilen tahkimatların muhafazası için bu şarttır, aksi halde geçen kış olduğu gibi Hacı Berzeg 15000 kişilik birliği ile kıyı tahkimatlarına yürüyecektir. O zaman Abhazyaya ne olacağını tahmin edemem.» diyordu.

Generalin bu teklifi kabul edilmiş ve Sohum, Gagra garnizonları ile diğer tahkimatlardaki kuvvetler geri çekilmişti.

1840 Aralık ayı sonlarında ise Dal'ları itaat altına almak amacıyla tertiplenen intikam seferi şiddetli direnmelere rağmen uygulandı ve 1841 Ocağında Dal'ların memleketi tamamen zaptedildikten maada halkı sürgün ve meskenlerinde tamamen yakıldı. Buna karşılık ise 15 Şubat 1841 de Hacı Berzeg'in yeğeni Grandük Berzeg emrindeki 1000 kişilik kuvvetiyle Abhazyaya hakimi Mihail Şeravaşidze'ye bağlı Bzıb'lar üzerine bir sefer tertipledi.

Kıyı bölgesindeki Ubuhlar ise barış içinde kıyı tahkimatlarını terketmediler.

Ruslar tarafından kıyı tahkimatlarının kurulması ve memleket içine seferler düzenlenmesi sonucu Prens Mihail Şeravaşidze tekrar görevi başına döndü. Prens, Ruslar tarafından 1824 yılında Abhazyayı yönetmeğe memur edilmiş, fakat Abhazyalılar tarafından kovulduğundan onlar üzerinde hakimiyet kuramamıştı. O ve arkadaşları Hasan Çaçba, Hasan Maan, Kats, Zvanbaya vs. Çarın cellâtları ve Rusların gayeleri için çaba sarfeden, bunun sonucunda da para, rütbe ve çeşitli mükafatlarla taltif edilen kimseler idiler. (5)

9 Mayıs 1841 de yapılan birinci toplantıya Hacı Berzeg'e tabi Ubuh delegeleri Ubuhları yatıştırmaya çalışan Gen. Anrep, Aubla Ahmet, ve Abhaz müttefikleriyle Prens Mihali Şeravaşidze katıldı. Aubla Ahmetin Rus taraftarlığı yapması sonucu fikir ayrılıkları derhal kendini gösterdi ve Vardan, Şaki bölgesi halkı Ruslara karşı duran Ubuhları şiddetle desteklediler. Sonuç olarak bu ilk toplantı Aubla Ahmet'in Rus yönetimine karşı bağlılık yemini etmesi üzerine ve Ubuh delegelerinin protesto mahiyetinde toplantıyı terketmeleri üzerine dağıldı. (12. MAYIS. 1841).

Bu Olay, 20 Mayıs 1841 de Gen. Anrep tarafından şu şekilde rapor edilmiştir: Aralarında anlaşmaya varan büyük sayıda Ubuh prensleri (Aubla Ahmet, Zurab Kamış, ve ben) Svyatodukh tahkimatında bizimle müzakereye girişti ve birkaç kişiyi de tutukladılar... Ancak Prens Aubla Ahmet ve Zurab Kamış'ın Ruslara karşı verdikleri sadakat yeminini bozmaları sonucu bunları serbest bıraktılar. (6)

Hacı Berzeg askeri çalışmalarını hızlandırdı ve 1841 Haziran başlarında Prens Mihail Şervaşidze komutasındaki bir Abhaz birliği ile Mzumtu nehri ağzında Svyatodukh kalesi yakınında karşılaştı. 12 piyade taburu, 50 kadar kazak ve 6 toptan ibaret Rus kuvveti gerilemek zorunda bırakıldı. Bu hareket sonunda Ubuhlar zaman kazanmak amacıyla Ruslarla müzakereye giriştiler, Ruslar da Ubuhlara karşı koyacak kudreti kendilerinde göremediklerinden bunu kabul ettiler. General Muraviyev bu konuyla ilgili raporunda :

1 — Kendilerine Dzihiget'ler gibi hükümete teslim ve sadakat göstermeleri hususunda karar vermeleri için üç ay süre veriyorum,

2 — Bu süre içerisinde bize teslim olmuş olan Dzihiget'lere karşı kuvvet kullanılmayacaklar ve Abhazyaya akın amacıyla kendi sınırlarını aşmayacaklar,

3 — Uzun süredenberi ellerinde rehin bulunan esirleri derhal Dzihiget'lere geri verecekler,

4 — Dzihiget'ler de buna karşılık Ubuh topraklarına akın etmeyecekler. (7)

(5) Fadaev Sayfa 154 — 158

(6) Aynı eser : S. 156 - 158

(7) N. F. Dubrovin : Cherkesy, Adyghei local lore Research Society, Krasnodar 1927 S. 158

şeklinde yazar.

Ubuhlarla 4 Haziran 1841 de yapılan bu anlaşma, Ruslar tarafından bozulmuş ve bunun sonucunda da erken davranan Ubuhlar Karadeniz kıyılarındaki Şapsug, Natukhay ve Abadzah'larla genel bir baş kaldırma hareketi için müzakereye giriştiler. N. Dubrovin DEFTER adlı kitabında Kafkas kabilelerinin bu toplantılarının Pşeha köyünde yapıldığını ve bu toplantıda alınan kararın «Hiç birimiz kâfirlerle anlaşmamalıyız... Düşmanla dostça ilişkiler kurmak tamamen yasak olup, onların yapacakları her türlü teklif reddedilecektir. Rus kuvvetleri memlekete girer, gizmez herkes istisnasız silahlanıp tehlikenin olduğu yere koşacaktır.»

Ne yazık ki Ubuhların bu teşebbüsü Abadzeh'lerin Kubar'da Gen. Zas kuvvetlerine karşı tedbirli bulunmaları ve Şapsuğlarında yine kuzeyde bir taraftan Gen. Zas kuvvetleriyle, diğer taraftan da güneydeki Rus garnizon ve tahkimatlarına karşı savaşmakta bulunmaları sebebiyle neticesiz kldı. Ubuhlar ellerinde topları da bulunmalarına rağmen Navaginskoe kalesinin alınması için giriştikleri teşebbüste başarı elde edemediler. Gen. Muraviyev Navaginskoe'ye bir miktar yardım yollayınca, Ubuhlar dağlara çekilmeğe mecbur oldular. Gen. Muraviyev'in Ubuh'ların kalbi sayılan bu araziye yaptıkları hareket Ubuhların morallerini bozmuş ve Hacı Berzeg'in liderlikten ayrılmasına yol açmıştır. Bu lider değişimi Rusların yararına olmamış diğer kabile reisleri geleneksel direnmelerine amansız devam etmişlerdir. Öyleki 1841 - 46 yılları arasında tam 88 savaş yapıldı.

Bu arada Ruslar kıyılarda meşgul oldu içeri Kafkaslarda harekâta bulunmadılar. Bu arada bu olayı gayet tabii hatırlamak gerekir çünkü doğu Kafkasyada Dağıstan halkı büyük lider İmam Şamil'in yönetiminde Çar I. Nikola ya karşı üstüste zaferler kazanmışlar, General Grab'e karşı İkheriya ormanlarında müthiş savunma hattı tesis olunmuş ve nihayet 1843 yılında Çeçenistan ve Kuzey Dağıstanda tekbir Rus askeri dahi bırakılmamıştı. 1845 yılındaki muhteşem Dargo seferi tam bir fiyaskoyla sonuçlanmış, General Vorontsof, bu ünlü Kafkasya başkomutanı askerinin üçte birini, toplarını ve erzaklarını Kafkaslılara terk ederek zorlukla kaçabilmiştir. Çeçenistan ve Dağıstanda istiklâlini

kazanan Şamil batıda Kabardin bölgesine yürüdü ve şüphesiz onun bu başarıları Ubuahları yeniden hareket geçirerek onları yine kıyı boylarında ön plâna çıkardı.

1844 yaz ayında Ubuahlar Şapsuğlarla birleşerek yeniden faaliyetlere giriştiler. 1846 da Abhazyaya yönünde ilerliyerek onları Ruslar aleyhine kıskırtmak istediklerinde başarı elde edemediler. 15 Ocakta Abhazlar Pitsunda garnizonuna saldırdılar 4 şubatta ise Sohum - Kale yakınlarından gelen Rus askerleriyle Abhazlar arasında yeni bir çatışma oldu. 1846 Temmuzunda ise 4000 kadar Ubuah ve Şapsuğ kuvveti Golovinskoe tahkimatını 12 gün süreyle kuşattılar.

1845 yılında Şamil'in bir temsilcisi olan Süleyman bey Natukhay ve Abedzahları ziyaret ederek Adigeler arasından bir kuvvet teşkilini istedi ise de bundan bir sonuç alınamadı, fakat bu olay Adigelerin kendi bölgelerinde daha aktif davranmalarına yol açtı. General Bedberg'e göre Süleyman beyin teklifi üzerine Şapsuğ büyükleri aralarında yaptıkları konuşmada aynen 1840 yılında olduğu gibi Tenginskoe ile Velyaminskoe arasında yapılacak bir hareketin başarıya ulaşacağı yolunda Şamil tarafından yapılan teklifi incelediler. Şamil'in bu kabul birleştirici teşebbüsleri bununla kalmamış 1848 de Kuban'a Muhammed Emin'i delege olarak yollamıştı. Muhammed Emin'in ilk başarısı Abedzah ve Bjedugh'lar arasında olmuş, bilâhare Kırım Savaşı başlarında Ubuahların İngiliz, Fransız ve Türklerin çıkarma hareketleri sonucunda Ruslara karşı Adigelerle birlikte savaşa girişmiş ve Ruslar bütün garnizonlarını tahliye etmişlerdir.

Adige ve Ubuahlar 3 yıl Rus saldırılarından uzak kaldılar. Ancak bu dinlenme sonunda Kırım savaşı sona ermiş ve Çar kuvvetleri tekrar Kafkasyaya üzerinde harekate girişmişlerdir. Abhazyaya ve çevresi ablukaya alınmış, Gagranın zaptı için çetin savaşlar verilmiş, Ubuahlar Sadzilerle aynı safta omuz omuza çarpışmışlardır. Ubuahların Ruslara karşı saldırıları aralıksız devam etmiş, Ruslar bu durumu hiç te kendi lehlerine görmemişlerdir. Bu olayla ilgili olarak Gen. Flipson 1859 Mayısında şöyle demiştir: Abhazyanın durumunda iyiye doğru giden bir gelişme yok... Askerlerimiz kalelerinden, esir alınmak veya öldürülmek tehlikesiyle karşılaşmadan bir adım dahi atamıyorlar... Kısaca biz Abhazyayı işgal ediyoruz ama idare edemiyoruz.

Büyük bir fırsat daha kaçırıldı. İyi bir lider ve birlik kuramama sonucu istenilen mücadele yapılamadı, Şamil İkiyüzbin kişilik Rus ordusunun demir çemberi içerisinde yaralı bir arslan gibi çarpışıyordu. Dağstanın işi tamamlandı... Kafkas orduları baş komutanı Prens Baryatinsky büyük müjdeyi verdi (!). «GÜNİP ALINDI... ŞAMİL ESİR EDİLDİ. RUS KAFKAS ORDUSUNU TEBRİK EDERİM...

Bu yeni darbe çarpışmaya kararlı olan Ubuah, Şapsuğ ve Abedzah'leri birleştirdi. 1861 Haziranında Soçi vadisinde ünlü Çerkes liderlerinin katıldığı bir kongrede önemli kararlar alındı. Kutais askeri valisi Prens Gagarin bu toplantıyı şöyle anlatır: «Düşmanlarıma hak vermeliyim. Çerkesler ne akıllarını ne de kalelerini kaybetmediler. Aksine varlıklarını korumak amacıyla yalnız kendi güçleriyle değil yabancıların yardımlarıyla da savaşmaya karar verdiler. Bu konuda esas rolü üzerlerine alan ve enerjilerini hiç yitirmeyen Abedzah ve Ubuahlar kendi istekleri ile teşebbüse geçtiler... Önce kendi iç işlerini düzeltip merkezi bir teşkilât kurmanın yollarını aradılar ki bu normal zamanlarda birçok kayıtlarla tahdit edilmişti. Fakat tehlike anında her yerde her çeşit olaylar cerayan eder. Bu sonuçla bir meclis (Parlamento.) kurdular. Bu olayın önemini belirtmek için Çerkeslerin Sohum'dan büyük Britanya konsolosuna gönderdikleri ve elimize geçen bir mektubu açıklıyorum. Mektup birçok şeyler me-

yanında şöyle demektedir: 13 Haziran 1861 günü bütün Çerkesler ARRAKHIAN kanununu yeniden kurmak ve istiklallerini ilân etmek için bir konsül kurmaya davet olundular. Olağan üstü bir birlik kurmaya, bu birlikten ayrılmamaya, ayrılanların şiddetle cezalandırılmasına oy birliği ile karar verdiler. (Bu meclis 15 ulemadan teşekkül etmiştir. T.T.) Meclise BÜYÜK VE BAĞIMSIZ MECLİS adı verilmiştir. Meclisin kararına göre ülkemiz 12 bölgeye ayrılıyor ve her bölgeye bir Müftü, bir Kadı, bir Muhtar ve bir de Zaptiye tayin olunuyordu. Bu kişiler büyük meclisin adına meclisin kararlarını uygulayacaklardır. Çerkesyada 100 hane için beş atlı mahkemenin uygun göreceği vergileri vs. toplamak üzere tahsis edildi. Toplanan vergiler tanrının rızasıyla ve Çerkes hürriyetinin temsilcisi olan Büyük Meclis tarafından memleketin yönetiminde en iyi, doğru ve yararlı şekilde kullanılacaktır.» (8)

Bu mektup cidden büyük bir tarihi kıymet taşımaktadır. 1861 de Ubuhan birliğinin taslağında büyük bir politik aydınlık görüyor ve Ubuhanlarla müttefiklerinin kurmaya tasarladıkları demokratik düzenin şeklini anlıyoruz. Mektup ayrıca diğer devletleri çarlık Rusyasına karşı yardıma çağırması yönünden büyük önem taşır.

(8)Aktıy Kavkazskoi arkeograficheskoi komissii. (Kafkas Arkeolojik komisyonunun dökümanları, cilt XII P.t, 3, Sayfa 618.)

Kırım savaşının anıları Ubuhanların zihinlerinde taptaze durmakta ve yabancılardan yardım alma ümitlerini kuvvetlendirmekteydi. Ubuhanların B. Britanyanın Osmanlılar üzerindeki baskısını göz önünde bulundurarak onlardan yardım istemeyip, bunu bizzat B. Britanyadan sağlamaya çalışmaları dikkate değer. Mektubun diğer bir özelliğide hiç bir yalvarma havası taşımaması, alçak görülmeğe kaçınma havası içinde kaleme alınmış olmasındadır. BÜYÜK VE BAĞIMSIZ MECLİS Britanya hükümetine eşit bir büyük hükümet imiş gibi hitaptan ziyade bir müttefik imişçesine hitap etmiştir. Ubuhanlar mektup Rusların eline geçtiği için hiçbir yardım alamadılar, fakat mektup birçok gerçekleri açıklaması bakımından çok önemlidir.

Kısa bir süre sonra Abadzeh topraklarının her karış toprağında kanlı çarpışmalar oldu ve Ubuhanlar kendi topraklarında meclis tarafından yönetildiler. Yaptıkları kahramanca savaşlar çarın generallerini bile hayretler içinde bıraktı. Ubuhanlar en ünlü altmış ailelerini kaybettiler. Buna rağmen onlar geleneklerinin dışına bile çıkarak savaşlarda ölü ve yaralılarını evlerine yollamamağa ve ölüncüye kadar mücadeleye and içtiler... Ruslara karşı 2000 kadar Dziget karşı durdu ve bu kanunsuz topraklarda Kafkasyalılar Kont Evdamikov'a karşı bütün kuvvetlerini birleştirdiler.

1863 yılı sonunda Ruslar Abedzahleri teslim zorladılar. Şapsuğ toprakları zaptolundu. 1864 şubatında ise Ubuhanlar Rus kuvvetleri tarafından çember içine alındı ve 6. Mart. 1864 de Ubuhan mukavemeti sona erdi. Çar 2. ci Aleksandrın talimatı gereğince Türkiyeye göçmek isteyen Ubuhanlar Şaki, Vardan ve Soçi nehirleri ağzlarında Türk gemilerinin gelmelerini beklemek üzere toplanmak, Kafkasyada kalmak isteyenler de Kuban'da Rusların göstereceği bir yerde yerleştirilmek üzere mütarekeye icbar edildiler.

1864 yılının Martında 30.000 Ubuhan kasten yakılan köylerinin yanısını seytikten sonra Türkiyeye göç için kıyılarda toplandılar. Birkaç aile Kuban'a gitti. Kostroma iline yerleştirildi ve sonra tamamen yok oldular. 21. Mayıs. 1864 te Kafkasya valisi Grandük Mişel St. Petersburg'a KAFKAS SAVAŞLARININ SONUNU ilân etti.

Devamı 48. ci Sayfada

NART VEZERMES

Çerkesçeden Çeviren : Refik HIZAL

Yazan : İzzet AYDEMİR

Yegeneako Vezermes'in bindiği at iyiydi,
Fakat adım atmayı istemezdi (1)
Şahir hanımdı anası,
Deşseydi karnını tanrı, (2)
El üstündeki iki kartalı (3)
Sabah sisi gibi uçuverdi.
Kendini öldürmeği çok istedi
Ama bir türlü beceremedi.
Asiller yağdırırlarken kurşunu, (4)
Kandan kurtulmak mümkün mü?

★ ★ ★

Onlar giderlerdi hep ileri,
Başı çevrilmezdi atlarının geri,
Sağındak'ları (5) gerilmiş Narthımış gibi, (6)
Eğer üzerinde yıldırım gibi.

★ ★ ★

Plıpk, tandı (7) kabzası kılıcının
Şimşirdendi tüfeğinin,
At üstünde cesur mu cesur,
Adamlarına karşı çok haşin.

★ ★ ★

İşitilmezdi sesleri hasımlarının,
Buldukları yerde Vezermes'lerin,
Saldırmak şanıındandı onların,
Cesaret edemediği yere pekçok yiğidin.
Gınıvuts'lardan (8) fazlaydı iyilikleri,
Vezermes'ler köylülerini terketmezlerdi,
Atlarıyla pek çok yaralıyı,
Savaş alanlarından taşırlandı.

★ ★ ★

Tetertop (9) savaşı zamanındaydı,
Yağızdı bindiği atı (10)
Yılku diken (11) gibiyken iki kardeş,
Onları ayırı verdi uğursuz ateş. (12)
Bir vuruş ile atı yıkıldı.
Ecel kurşunu Vezermes'i de buldu,
Düştü atından istemiyerek toprağa,
Ayakları yerde, başı yukarıda.
Saldırmak şanıındandı onun,
Cesaret edemediği yere pekçok yiğidin.

Kır atına binmiş Batır (13) belirdi,
«VERK (14) olarak kimin oğludur» dedi.
«Dillere destan, ünlü kahraman (!),
Döğüşmeğe değer mi? Soyü kimlerden?»
Bir ağızdan cevap verdi köylüleri:
«O'na Yegeneako Vezermes derler,
Bırakmadı tek yiğit ülkede,
Döğüşmeğe cesaret edemedik, biz de.»
Kamçıladi bu sözler gururunu onun,
«Döğüşmezsem eğer siz de görün!»
Diyerek çekti kısa kılıcını,
Eline aldı iri kalkanını.
Yanaştı Vezermes'e atıyla, hırsla,
Arkasında bağrısan bir sürü korkakla,
Görünce Batır'ı (15) Vezermes, çekti içini,
«Yürüyorsun tıpkı, fazla doymuş köpek gibi,»
İşaret ederek arkasındaki köylüleri,
«Bunlar da senden yana, öyle değil mi?»
Şüphelenmeden Batır çevirdi başını,
Vezermes hiç fırsatı kaçırmı mı?
Yanında kalan biricik oku'nu
Sapladi Batır'a yıktı sırt üstü.
O'nu kendine siper yaptı,
Savurdu kalabalığa BIZEKULAK'ı (16)
Öldü çoğu düşmanlarının böylece,
Son nefesini verdi, Vezermes, de.

- (1) Kolayca hareket etmezdi
- (2) Halk böyle belalı çocukları doğurduğu için ona beddua ediyor.
- (3) İki kardeş böyle anılıyor.
- (4) Asiller: Vezermesleri öldürmek isteyen ileri gelen kişiler.
- (5) Sağındaki: Eski Çerkeslerin kullandıkları ok atan alet, Yay.
- (6) NartHimig: Tuterej'in babası, Tuterej için bak: Kafkasya Sayı 8, S: 18, Nart Sasvriko.
- (7) Plıpk: Çok dayanıklı bir ağaç cinsi
- (8) Gınıvuts: Kafkasyada bir nevi bitki, barut yapılırdı (Barut Otu)
- (9) Tetertop: Timur'un ordusu ile Kuzey Kafkasyalılar arasında cerayan eden korkunç savaş yeri. Çok kanlı olan bu savaş halâ korkuyla anılır ki bir ata sözü olarak anılır: (Yalan söylüyorsam Tetertopta olayım...)
- (10) Vezermes'in atı çok ünlüydü ve kendisini atıyla tanırlardı.
- (11) YILKU diken: Kuzey Kafkasyada yetişen bir nevi diken, yerinden sökülmez ve koparılsa bile yeniden daha kuvvetli çıkarı
- (12) Uğursuz ateş: Bir merminin bunlara isabeti sonucu Vezermesin kardeşi ölüyor.
- (13) Batır: K. Kafkasyalı ünlü ailelerden birisinin oğlu, kısa kılıcı ile ün almış cengaverlerden. Zengin ve kalabalık bir aleye mensuptu.
- (14) Verk: K. Kafkasyada asilzadelere verilen ünvan.
- (15) Vezermes, Hasını Batır ile böyle aciz bir durumda karşılaştığına üzülüyor.
- (16) Bizekulak: El bombası gibi kullanılan patlayıcı silah

MISIRDA ÇERKESLER

Muhtelif devirler ve Çerkes eserleri

Yazan : Zubeyde Şaplı - ŞAMİL

Mısır tarihi 642 senesinden 1517 senesine kadar, altı kısma ayrılır :

- 1.— 642 den 868 yılına kadar: Mısırın Araplar tarafından alınışı. Amr ibn el As, halife Ömer ibn el Hattab tarafından gönderilip Mısır fethi devridir.
- 2.— ve 3.— Tulunlu'lar ve Fatimi'ler devirleridir: 868 den 1171 yılına kadar.
- 4.— Eyyubi sultanları devri: 1171 den 1250 yılına kadar.
- 5.— Çerkes olmayan ve bazı Çerkes sultanlar devri: 1250 den 1382 yılına kadar.
- 6.— Çerkes sultanları devri: 1382 yılından 1517'e kadar süren Mısırın en parlak medeniyet devridir. İkiyüzeelli sene süren Çerkes saltanatı ve büyük Çerkes hükümdarları yetiştiren bu muazzam devreden bugün kalan eserler, beşyüz cami, sayısız medreseler, sanat ve arşitektür itibariyle kıymet biçilemeyen türbeler ve sair binaların en ünlüleri şunlardır :

Sultan Berkuk'un camii : 1384 - 1386.

Sultan Berkuk'un başka bir camii ve türbesi : 1400 - 1411.

Emir Cemaleddin Ustadar'ın camii 1407 - 1409.

Sultan El Muayyid'in camii 1415 - 1420.

Sultan El Muayyid'in deliler hastahânesi: 1418.

Sultan El Eşref Berz bey'in camii: 1423 - 1424.

Sultan El Eşref Berz bey'in başka bir camii ve türbesi: 1431.

Gâni bey'in camii : 1427.

Sultan İnal Berz bey'in camii: 1451 - 1489.

Sultan İnal'ın cami ve türbesi : 1451 - 1456.

Sultan İnal'ın refikasının fakirler için rubat hanı: 1453 - 1461.

Sultan Kayt bey'in türbesi ve muhtelif binalar grubu: 1472 - 1475.

Sultan Kayt Bey'in türbesi: 1475.

Sultan Kayt bey'in fakirler için vakıf hanı: 1477.

Sultan Kayt bey'in başka bir fakirler için vakıf hanı 1475.

Sultan Kayt bey'in sebül ve dinî medresesi: 1479.

El Fadaviye'nin türbesi: 1479 - 1481.

Sultan Kayt bey'in sarayı: 1492 - 1493.

Emir Mamay'in kapalı çarşısı: 1496.

Emir Heyir bey'in camii ve şarayı 1502 - 1503.

Emir Akhor Kanbey El Seyfi'nin camii: 1502 - 1503.

Emir Akhor Kanbey El Seyfi'nin başka bir camii: 1505.

Sultan Kansa -Ghuri'nin camii, kapalı çarşısı ve türbesi: 1503 - 1504.

Sultan Kansa - Ghuri'nin başka bir kapalı çarşısı: 1501 - 1512.

Han Halil'in tarihi kapalı çarşısı: 1511 - 1512.

Emir El Kebir'in camii ve türbesi: 1505 - 1507.

Osmanlıların Mısıra gelişi : 1517

Mısırda Çerkesler saltanatı 1517 yılında, Mısırın, Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim tarafından fethi ile sona ermiştir. Mısırda Çerkes Sultanları ve Osmanlı padişahlarının aralarının açılması Suriye ve Orta Şarkta bazı hudut kavgaları ve bilhassa zavallı şehzade Cem Sultan sebep olmuştur. Mısır Çerkes Sul-

tanı Kayt bey (1472) ve Osmanlı padişahı İkinci Beyazıt arasında vukuu bulan Suriye ve Orta Şarkta bazı hudut çarpışmalarından başka, Sultan Kayt bey'in 1481 yılında Cem Sultanı himâye ve misafir etmesi ve sonra Cem Sultan Roma'da iken, papa Borgia Alexandre VI ile muhabere edip Cem'i Mısıra tekrar avdetini istemesi üzerine Kahire ve İstanbul'un arası soğumuştur. Fakat bununla beraber, aralarının katî açılmasının hakiki sebebi Mısır tahtına geçen Çerkes Sultanı Kansa - Ghuri'nin Osmanlıların başlıca düşmanı olan İran Şahı İsmail (1502-1524) ile aralarında gizli bir anlaşma ile, Kansa - Ghuri'nin Şah İsmail'e yardım etmesi için söz vermiş olması idi.

Sultan Kansa - Ghuri ve Yavuz Sultan Selim

Çerkes Sultanı Kansa - Ghuri ve Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in orduları, 1516 yılı ilk baharında, Halep yakınında, karşılaştılar. Kansa Ghuri'nin orada bulunuşunun asıl sebebinin Şah İsmail'e yardım etmek olduğunu, Selimin casusları kendisine bildirmişti. Kansa - Ghuri'nin elçisi, maiyetiyle, Selim'in ordugâhına geldiği vakit Selim elçiye hakaret kastıyla sakahını traş ettirerek, bütün maiyetini öldürtüyor ve elçiyi bir katıra bindirip geri gönderiyor ve Kansa-Ghuri'ye harb ilân ediyor. Yetmiş beş yaşlarında olan Çerkes hükümdarı, saltanatı esnasında büyük yararlıklar göstermiş, asil ruhlu, doğru, kahraman bir padişahı ve yaşına rağmen daha dinçti. Fakat, o necip ve faziletli Adige prensi, maiyetindekilerin adiliklerini tahmin etmedi; Kuzey Suriyedeki valileri olduğu gibi, Mısırdaki kıymet verip kendilerini yükseltmiş olduğu, Selim'e satılmış insanların hiyanetlerine kurban oldu.

İki ordu, 24 Ağustos 1516 tarihinde, Halep'e bir günlük yolda, Mercidabık'ta karşılaştılar. Kansa - Ghuri ordusunun sol kolunu - damadı olan Halep valisi Hayir bey'e itimad ederek, onun emrine verdi. Hafîz damat, Hayir bey, derhal bütün ordusu ile Türklere iltihak etti. Zehirli bir okla yaralanan yaşlı kahraman arslan, atından düşüyor... Hiyanet, hezimet ve kanına işleyen zehir, büyük Kansa - Ghuri'nin hayatına son veriyor.

Sultan Selim ancak böyle bir hiyanet pahasına Kansa - Ghuri'yi mağlub ediyor ve muzaffer olarak Halep'e giriyor. Halep kalesinde Çerkes sultanları ve beylerinin saklanmış oldukları muazzam bir hazineyi - bir milyon dinar - alıyor ve iki ay sonra, Şama hücum ediyor; orasını da feth ediyor ve Mısıra karşı ilerliyor.

Sultan Toman - Bay

Kansa - Ghuri'nin şehadeti üzerine, Mısırdaki Toman - Bay Sultan ilân olmuştu. İki düşman ordu. 22 İkinci Teşrin 1517 günü, Kahire, dışında karşılaştılar. Toman - bay ve sadık Çerkes maiyeti evvelâ şiddetle müdafaa ettiler. Fakat Mısır ordusunun ve iktisadî vaziyetinin bozukluğu, Osmanlı ordusunun ve silâhlının üstünlüğü zamanla galebe etti. Ve Selim'in para ile tuttuğu bedevi eşkiyalar Kahireye hücum ederek yağma ettiler, ellerine geçen kadın, çoluk çocuk, Çerkes ve Mısırlı masum halkı vahşice öldürdüler. Yavuz Sultan Selim'in topları ise Nil'in sağ tarafından ateş kusakarak, Toman - Bay'ın diri kalan sadık askerlerini yok etti.

Toman - Bay bir bedevi şeyhine itimad ederek, ona iltica ettiyse de, bedevi onu Selim'e sattı. Kahire dışında, 14 Nisan 1517 günü, hunhâr Selim emriyle, Toman - Bay Sultan asıldı.

Salâhattin Eyyubi'nin günlerinden beri, İslâmiyetin merkezi olan Kahire, böylece bir payitahtlıktan küçük bir kenar şehri mevkiine düştü. Mısırdaki Çerkes Sultan'larının yanlarında peygamber sülalesinden bir halife daima tutulur, ve Çerkes bey'leri hükümlerini ona tasdik ettirirlerdi. Rivayete göre, Selim esirleri arasında halife El - Mütevekkil isminde böyle bir şahıs bularak, hilâfeti ondan satın almış ve kendisini bu surette müslümanların halifesi ilân etmiştir. Bu tesbit edilmemiş bir rivayetten ibarettir.

Fakat, hilâfet, 1517 tarihinden beri, Mısır Çerkes Padişah'larından Osman oğullarına geçmiştir.

KUZAY KAFKASYALILARIN ESARETİ

— 2 —

(Geçen sayıdan devam)

Yazan: ABAT

Göç eden ahali Anadolunun çeşitli bölgeleriyle Suriye, Ürdün, Filistin ve Rumelinin muhtelif yerlerine parça parça dağıtılmışlardır. Kendileride cahil ve manen çok yorulmuş bulunan zavallı millet gittiği yerlerin havasına suyuna alışmamış ve göçten arda kalan nüfusunun bir yarısında buralarda hastalık açlık ve yorgunluk gibi sebeplerle kaybetmiştir. Fakat şurasıda muhakaktır ki Türk halkı K.K. lara büyük bir sevgi ve merhametle yardım elini uzatmış bu zavallıların kısmen derdine ortak olmaya çalışmıştır. İşte esaret sonucu vatanın olmayışı ve büyük kütlelerin muhtelif şekillerde parçalanışı sonucu K.K. lar ırkı hasletlerinden olan cengaverlik ve çelikliklerini kaybetmeğe başlamışlardır. Çünkü insanı yaşatan muhittir. Bu sebeple esaret altında kalanlar hernekadar sosyal bir gelişme göstermemişler (Rusların politikası neticesi) fakat tabii haslet ve vasıflarını kaybetmemişlerdir. Buna rağmen tabii olarak esaret altında kalıpta Rus okullarında eğitim görenlerden bir çoğu bu vasıflarının birçoğunu kaybetmişlerdir. Hicrette olanlar ise muhit ve okulların tesiriyle umumi haslet ve düşünüş kudretlerinin büyük bir kısmını kaybetmişlerdir. Bugün aynı ırka mensup ve ayrı ayrı muhitlerde yetişen ve bunların tesirinde kalan K.K. lar bir araya getirilirse bunların arasında ruhen bir ayrılık görülür. İşte bu sebeptedir ki göç K.K. ları sosyal vasıfları üzerine büyük etki etmiş sosyal meziyet ve benliklerini zedeliyerek onların milli birliğini dağıtmak derecesine getirmiştir.

Esaretten Kurtulmak için Tutulacak yol: Bu günden itibaren K. nın esaretten kurtulup hürriyetine kavuşacağı ana kadar nerede ve ne suretle olursa olsun takip olunacak yolun bilinmesine ihtiyaç vardır. Yani K.K. lılar takip edecekleri politikayı bilmelidirler ki çeşitli yerlerde bulunan ırk ve vandaşlar çalışmalarını birleştirsınler kuvvetlerini bir noktaya toplayıp tesirli olabilsinler. İlk fırsatta istiklâl kazanıldığı ve hürriyete kavuşulduğu gün seçilecek yön ve tutulacak politika o devre gelince milletçe kolayca seçilebilir. Bu fikir K.K. lılara daha ziyade çarlık idaresinin yıkılışından sonra hakim olmuştur. Fakat daha önce böyle bir hazırlık yapılmış işler plânlaştırılmış olsaydı Alman ve müttefiklerinin darbesiyle çöken bu idarenin sonucunda Lehistan da olduğu gibi hemen istiklâle kavuşulabilirdi. Maalesef böyle bir hazırlığın yapılmamış bulunması ve yukarıda izah olunan sebepler yüzünden bu kutsal gaye gerçekleşemedi. Hatta K.K. yalıların bu yolda yardımcıları olduğu kalde, bu fırsat kaçtı. Buna rağmen (İkinci Dünya Savaşında da görüldüğü gibi) bu fırsatın birgün muhakkak ve daha müsait şartlarla ele geçeceğinden şüphe edilmemelidir. Bir dünya ihtilâli yaratmak ve dünya hakimiyetini elde etmeği gaye edinen bolşevik idaresinin bu politikasından vazgeçmeyeceği artık bütün dünyaca anlaşılmıştır.

Bugün Afrika yerlileri gibi en geri kabilelerin dahi istiklâl ve hürriyet aldıkları göz önüne getirilirse bu davaya inancımız birkat daha artmalıdır. Kaldı ki bütün dünyanın takdirini kazanmış hürriyet aşığı ve medeni bir K.K. milletinin bundan mahrum bırakılmasına hür dünya müsaade etmeyecektir. Eğer bir harp olmayacaksa bu da ancak Bolşeviklerin hür dünyanın isteklerine boyun eğmesi idaresi altındaki çeşitli uluslara hürriyet tanınmasıyla mümkündür. Yeterki biz K.K. lılar olarak bu davayı benimseyip yılgınlık göstermiyelim. Biz hiçbir zaman evrensel haklarımızdan vaz geçmeyecek ve bu uğurda sesimizi hür dünyaya duyuracağız) Bunun için şimdiden çok çalışmak ve hattâ milletimizin istiklâl ve Son nefesini verdi. Vezermes, de

(Devamı 148. sayfada)

ESKİ ADİGE (ÇERKES) TARİHİ ÖZETİ

— 8 —

Yazan :

Şora Bekmurze NOGUMUKA

Çeviren :

Dr. Vasfi GÜSAR

Kuzey Kafkasyada hıristiyanlığı indirilen en büyük ve yıkıcı vuruş 1717 yılında olmuştur. Osmanlı padişahı tarafından İslâm dininin Adigeler arasında kılıç ve ateşle yayılması hakkında Kırım Hanı (Devlet Girey) ile (Has Girey) ye verdiği emirdir. Bu sürelerde Din reislerinden ve papaslardan (Şögen) çoğu öldürülmüş, kutsal kitaplar yakılmış, asâları parçalanmış, kendileri ayaklar altına alınmış, tahkir edilmiş, yanabilecekler yakılmıştır. Bu hal aşağıdaki atasözünün yer almasına ve yayılmasına sebep olmuştur :

«Papasların asâlarının gasbedildiği gibi keşke senin de mal ve mülkün yok olaydı»

Bu söylentinin doğruluğunu isbat için aşağıdaki gerçeği ortaya koymak bizlere düşer. O da beyler (asil-verk) den» İsmail Şögen»in yanında atalarından, dedelerinden miras kalmış, tabedilmemiş eski bir kitap vardı. Onu en iyi okuyanın sonuncusu İsmail idi. 1830 yılında pek yaşlı olarak vefat etmişti. Bu kitaptan bazı yapraklar ünlü bilgin «Syorgen»e gönderildiğinde bunların Yunan dili ile yazılmış olduğunu ve bu sahifelerin incilin baş yaprakları olduğunu söyledi. Memleketimizde bu çeşitli kitapların hâlâ mevcut olduğuna inanılır. Ancak bu kitapların sâhipleri, İslâm din adamlarından fenalık ve cefa geleceğinden korktukları için gizli tutmak zorundaydılar.

Kuzey Kafkas dağlarında bir çok kilise ve eski binalar vardır. Bunların içinde son zamanlarda Rus kale ve istihkâmlarının temellerini atmak için toprak kazılırken kömür buhurdanlıklar, bulunduğu gibi bakırdan yapılmış çok eski haçlar da bulunmuştur.

Hıristiyanlığa âit izler hâlâ bu güne kadar milletimizin hafızasında yaşamaktadır. Bu gün görülüyor ki dedelerimiz (AUŞŞI GİRGE) ya da Yunanlılar (İSÂ) yı lutfukâr bir peygamber olarak atkdis eder. Peygamber İLYAS (JALLİJA), Peygamber MUSA yı (AİMYŞ) veya (AİMYM) ve hükümdar DAVUD'u (TLİAPŞ) olarak tanırlar. Fakat büyük yaratıcı'ya (PSATHA) veya (THA) derler. Millet bu güne kadar hatırlar ki dedelerimiz bazı günlerinde kendilerini et yemeğinden mahrum ederlerdi. Ve hırsızlığa ve buna benzer şeylere mâni olmak için avlusunda veya evin her hangi bir yerinde haç bulundururlar ve böyle bir eve hiç kimse giremeyeceğine inanırlardı.

Hiç şüphe yoktur ki hıristiyanlığın memleketlerine girmesi hayatlarında, yaşayışlarında bir gelişme, fikirlerinde, cemiyetlerinde yeni bir kalkınma yapmış, kültüre, genel sanat ve güzel sanatlara meyil ettirmiştir. Bununla beraber geleneklerinden ve bazı fena âdetlerinden vaz geçmediler. Savaş promlemlerindeki alışkanlıklarına devam ettiler. Atalarının sert âdetlerinden ayrılmayarak ve cesaretlerine güvenerek hayat şartlarının kendilerine sağladığı büyük altın fırsatı kaçırarak medeni milletlerin saflarında yer almadılar. Ancak kendi cesâret ve kuvvetlerine güvenmeleri, düşmanları küçümsemeleri, eski zamandaki durumda sebât etmeleri; medeniyet, kalkınma ve bayındırlıktan uzak kalmalarına sebep oldu. Şairlerinden birisi şöyle der :

«Onlar muazzam bir fırsat kaybettiler, fakat fırsatlar dönmez»

Diğer bir şairde şöyle söyler :

«İnsânın vahşilik sınırına kadar ulaşacak mutlak hürriyeti güzeldir

Fakat her şeyin belli sınırları vardır

Eğer gönlün korku ve pişmanlık bilmezse kibirlen ve kurul
Cesâret ve çalışma varsa kıymeti yok
Akıl ve bilgi senin kılavuzun oldukça
Uyanıklıkta adımları doğru yola götürdükçe
Taşkın hürriyet ve aşırı davranış
Dâimâ insanın menfaatine değildir.

Çok üzülecek olay; milletimiz, aradan çok zaman geçmesine ve bir çok hâdiseler, üzüntülü ve ızdıranlı günler geçirmelerine rağmen karakter ve vasıflarını değiştirmediler, zamanın icaplarına uymadılar ve eski atalarına has olan gurur ve kibirlerini hâlâ bırakmadılar, yakında bırakacaklarına dâir bir işaretle görülüyor.

ŞÖHRET SAHİBİ ESKİ ADIGELER

Eski rivayet ve mitolojilerde adları içimizde saklı bulunan bâzı büyük kahramanlar gerçekten geçmiş çağlarda geniş bir dünya şöhreti aldılar. Onlar da şunlardır :

1) ALLİG 2) LABZA, 3) JUSTİN veya JUSTOK, 4) SOSİRUKO, 5) OSİRMEG, 6) İRİHAŞAV, 7) KANGA, 8) ŞAVE, 9) AŞA, 10) AŞAMEZ, 11) KHİMAŞ ve oğlu, 12) BATİRAS, 13) OLBEK ve oğlu, 14) TATARAŞ, 15) NASSİRAN JAKE, 16) JANDU JAKE, 17) İMMİSS, 18) İSSİM, 19) MALKH, 20) DAV ve oğlu, 21) BAKSSAN.

İlk üç kahramanın adlarından kendilerinin Grek (Yunanlı) oldukları anlaşılmalıdır. Dördüncüsü yani SOSİROKO yahut KOTSİRİKH'in JULIUS SEZAR yahut Romalı SEZAR (Cezar) olduğu şüphesizdir.

Elimizde çeşitli bir çok rivayetler vardır ki bunların incelenmesinden rivayetlerin ve mitolojinin bu kahramanı tek bir kişi değildir. Orada SEZAR'ın kimliğini benimseyen bir çok kişiler vardır. Bazı rivayetler SOSİROKO'nun bir kayanın içinden çıkarıldığını söylerler. Başkaları da onun normal doğmadığını ileri sürer ve onun annesinin ölümünden sonra karnının yarılarak çıkarıldığını (Sezaryen ameliyatı ile) söylerler. Bununla beraber hepsi gayri meşru evlenmenin mahsulu sayılır.

Dilimizde KOTSİRİKH kelimesinin anlamı (karın yarma suretiyle annesinin karnından çıkarılan) demektir. Bu bize doğum şekline yani karın yarmakla çıkarılmasına dayanılarak ona konan SEZAR adını hatırlatır. Onun adı eski şarkılarda çok geçer. Hattâ Meşhur ANT kahramanı OSİRMEG'in elinde terbiye görmüş, yetişmiş, sonra savaştaki mahâret ve hareketleri ile büyük ve geniş şöhret kazanmıştır. Onun azamet ve büyüklüğünü medih eden şarkılardan birinde bir şairimiz şöyle belirtir :

Ey SEZAR, ey SEZAR'ın çocuğu, benim sevgilim,
Işıldayan kahraman SEZAR, sen göz bebeğisin
Güneş sana çarptı. Yüzün esmerleşti, fakat iki gözün
Şimşek parıltısı gibi kıvılcımlar döküyor
Seni kahraman olarak tanımayan seni tanıyacak artık
Atına bindiğin ve saldıran kahraman görüldüğün zaman.

Derler ki ondan sonra İmparator olmuş ve Roma İmparatorluğu tahtına yerleşmiş, geniş nüfuz ve otoritesine rağmen Adigeler (Çerkesler) ona boyun eğmemiş, bu da onun öfkelenmesine sebep olmuştur. Fakat onlar; onun düşmanlığına ve tehditlerin kulak asmadılar. Hattâ aşağıdaki sözlerle kendisiyle acı acı alay ettiler :

Çoban oğlunun ayağına basan kim ?

Kayalar arasından çıkan o kızmış topaldır.

Bu acı cevap; İmparatorun dedelerimizi itaati altına almak istediği ve bu yüzden aleyhlerine ilân ettiği uzun savaşların sebebi olmuştur. Onlara karşı yapılan savaşlar geçmiş yüz yıllar boyunca dilden dile geçen ve alay mevzuu olan eski atalar sözünün yayılmasını gerçekleştirdi. Bu da :

«Sen de ey SEZAR, dişlerinin kuvvetini bizde denedin. Fakat başaramadın.»

Şu geçen açıklamalar gösteriyor ki bütün bu rivayetlerde çeşitli şahsiyetler, biri diğerinin benzeri olmayan yüz yıllara karışmıştır. Fakat hiç şüphe edilmeyen ve değişmeyen şey; SEZAR'ın anormal doğum keyfiyeti ve adı ile dedelerimizin ilgilenmesi ve Sezarın doğumunun eski kahramanlarımızdan biriyle birleştirilerek bir çok mitolojik efsanelerin yer almasına âmil olmasıdır. Bir süre sonra Roma'da İmparator olmuştur.

Sabit olmuş tarihi gerçekleri hatırlarsak bundan tuhaflık görmemeliyiz. Bu da İmparator Kostantin'in düşmesinden sonra ROMA imparatorluğu tahtlarına bir çok kahramanlar geçmişler ve hepsi de yabancı idiler. İçlerinde Romalı aslından kimse de yoktu. Hiç şüphesizdir ki bu mitolojik kahraman bu yabancı kahramanlardan biri; tanınmış kahramanımız OSİRMEG'in elinde terbiye görmüştü.

BAKSAN HİKAYESİ (DAV OĞLU)

Rivayet ederler ki miladın dördüncü yüzyılının ortasında BAKSAN (16) nehrin kıyılarında yerleşen DAV adında bir prens vardı. Bir tek kızı ve sekiz oğlu bulunuyordu. En büyüğü BAKSAN idi. Ülkesinde Kahraman (NART) idi.

Derler ki GOT (Goth) hükümdarı onu ve kendisiyle beraber yedi kardeşini, milletinden de seksen asilzâdeyi, tamnmış kişileri öldürmüştü, ANT milleti bu haberi duyunca tessürlere kapılmışlar, üzüntüye düşmüşlerdi. Millettin erkekleri üzüntü ve kederlerini belirtmek için göğüslerine vurmağa başladılar, ağlayan kadınlar da başlarındaki saçları yolarak yüksek sesle :

Öldürdü DAV'un sekiz evladını öldürdü

Evet Dav'un sekiz çocuğunu

diye bağırıyorlardı.

Bu tarihi faciâ, ANT milletinin ruhunda derin bir iz bıraktı. O kadar ki o tarihten itibaren Kabardey Çerkes ülkesinde anaevi bir gelenek olarak her sene bahar mevsiminde yani Nisan ayı ortasında kızlar dışarıya çıkıp o belirtilen sözlerle ağıt yaparlar ve omuzları üstüne dökülen saçları havada dalgalanırken dans ederlerdi.

Bu rivayete göre DAV'ın biricik kızı bu savaş doğuşundan sonra öldürülen sekiz kardeşinin cesetlerini toplamış ve onları muhteşem bir törenle etoko (17) nehrinin yakınına defnetmiştir. Onlara bu gün bile o makamı ziyaret edecek her ziyaretçinin göreceği muhteşem, güzel ve büyük bir ANIT yapmıştır. Bu taş (amıt) Kurgan dedikleri yüksek bir tepe üstünde üzeri hak edilmiş (kazılmış) bir

kayadır. Yerden yüksekliği 4 metreyi bulur. Halk bu gün buna (DAV oğlu BAKSAN abidesi) derler.

Elimizde bu rivayeti teyid eden eski bir şarkı vardır. Bunu Baksan'ın kız kardeşinin nazmettiğini söylerler. Şarkı aşağıdadır:

- Baksan'ın kahramanlık ve fedakârı Antların yüreklerinde hamiyet ateşini tutuşturdu.
- Ve Ant süvârisinin atının adı KHOAR dır, işarete bakar
- Çok itaatlı, istenilen yere gitse, ne kadar uzaklaşsa da binicisi ile döner
- Ey DAV'un oğlu Baksan'ın yurdu. Eğer ruh cesedinlen ayrılmış ise,
- Got'ların onun şerefine dokunmasına müsâade etme
- Eğer seni ram etmek isterlerse hakimiyetlerini kabul etme, boyun eğme
- Bütün NART'lar kalkanlarından yıkılmaz kaleler yaparak toplandılar
- Bu kalelerle düşman mızraklarının vuruşlarına karşı durdular Allâha tek sesle yalvardılar
- Fakat BAKSAN yalnız bu duadan mahrum kaldı,
- Bütün Ant milleti onu temiz ve kutsal olarak anarlardı
- Harp ateşi yanınca vuruşlar yıldırım gibi yağmaya başlayınca
- Millet ondan kuvvet, azim, irade ve yardım beklerlerdi.

(16) Baksan nehri Büyük Kabardey memleketinde akan en önemli nehirlerdendir. Bu nehrin kaynakları İsviçre ve Tirol (İtalya kuzeyinde bir yer) un en büyük cumudiyelerini andırır ve ELBRUZ dağının güney yönündeki karlı büyük cumudiyelerden başlar ve bu nehir kuzeye meyl etmiş mezkûr cumudiyeyi teşkil eden kar yığınlarından kök alarak ELBRUZ dağının sivri yerinden dönerek tarihten evvelki devirlerde volkanların patlamasıyle fışkıran lavların (ateşli sular) aktığı yolları izleyerek akar.

Baksan cumudiyesi ise; Baksan vadisinin üst kısmında bulunan ve KHOTUS TAV adı verilen kayalıklar yanında birleşen iki koldan teşekkül eder. Mecrasının kendisi ise Profesör ABİŞ (ABİSH) in ifadesine göre 7350 kadem yüksekliğinde bulunan cumudiyelerin alt sonunda başlar. Sonra bu nehir; asıl Kafkas silsile (sıradaglar) sinden ayrılmış, kuzeydeki kayalıklı vâdiler arasından akar. Bu nehre LASMAR, DANGUSSARI ve ADİR ve säire gibi bir çok nehirler dökülür. Bu nehir Baksan istasyonuna kadar mecrasını değiştirmeden kuzeye doğru yürür. Böylece Terek ovalarına girinceye kadar mecrasında müteaddit kıvrımlar yaparak ve yavaşça seyir ederek kumlu, kayalıklı topraklardan geçer, sonra mecrasının bu yerlerin şiddet gösterir ev doğuya döner ve içine Kabkardey bölgesinden kaynak alan bir çok küçük ırmaklar döküldükten sonra Terek ve Urvan nehirleri ile birleşir, ondan sonra bir az kuzeye yönelerek (PROCHLADNAYA) askeri karakoluna çok uzak olanayan bir yerde MALKA nehrine dökülür.

(17) ETOKO nehri; BOD KOMUK nehrine dökülen nehirlerden biridir. Bu sonuncu da KUMA nehrine dökülür. Fakat mezkûr ETOKO nehri MALKA taş köprüsü ile KİSLAVODSK karakolu arasında bulunan CİNAL dağından kaynağını alır ve kuzeydoğuya doğru akar.

Ölümünün 102 ci Yılı Dolayısıyla

KOSTA HETAGKATI
1863 — 1906

YAZAN : Kosta HETAGKATI

SANMA!

Sevgili dağlarımı unuttuğumu sanma!
Engin, derin, bulutsuz gök;
Serin hülya dolu bakışlarını;
Zavallı milletim, zavallı yurdum;
Seni unuttuğumu sanma...
Hayır dostlarım asla!
Sürgün nekadar ağırsa,
Sizden nekadar uzaksam,
Ve düşman bana ne kadar zalimse,
Sevgili dağlarım ve size kavuşmam da,
Bana o derece tatlıdır...
Bütün dünyayı seviyorum,
Bütün insanlığı seviyorum,
Yardımsızlara, yoksul, insanlara acıyorum.
Fakat niçin sakhyayım, her şeyden çok,
Ey sevgili yurdum ve zavallı milletim,
Sizi seviyorum!
Sizin için hayatımı veririm,
Bütün gücümü, duygularımı size feda ederim;
Siz benim için o kadar sevimli, kadar kutsalsınız ki!
Sizin ne kadar kutsal olduğunuzu anlatmam için,
Ne sözlerim yeter, ne de kudretim...!

AVAR'LAR KONUSU VE BİR AÇIKLAMA

Dr. Vasfi GÜSAR

KAFKASYA dergisinin Aralık - Ocak - Şubat 1966 tarih ve 9 sayısında «Eski Adigem (Çerkes) tarihi özeti» tercüme yazımda Kafkasyaya salıran Avarlardan bahsederken (Şehirleri ve köyleri yıkan ve yakan, sakinlerini öldüren ve dağıtan Avarlar gibi vahşi milletlerin istilâsı idi) cümlesine lüzülen iki okuyucu bana mektup yazmış ve teessürlerini belirtmek istemişlerdir.

Şunu peşin açıklamak isterim ki yaptığım tercüme aslında olduğu gibidir ve kelime kelimesinedir. Yakan, yıkan, insanları toptan imhâ edenlere medeni denemez. Fransızca yazılarda da Avarlara, Hunlar Barbar ve barbarı kelimele-ri kullanılır ve karşılığında «merhametsiz, insaniyetsiz, kaba, câhil ve vahşi» (1) dir. Adigeçen tarihi yazarı Şora NEGUMUKA'nun belirttiği Avarlar; Asyadan gelen Avarlardır ve bunların aslı tamamen Mongoldur (2). Bunların dilleri bir çoklarına göre (P. Pelliko, J. Deny ve S.) Mongolcadır (3). Bir kısmına (Z. Né-méth) göre ise Türkçe dir.

Tarihçi ve yazar İsmail Berkuk; «Kafkasya - Avar mücadelelerinin, savaşla-rının çok acı hâtıraları hâlâ KAFKASYALILAR da yaşamaktadır» ve «Avarlar Kuzeye çekilmişler ve Kafkasya da Avarların TAHRİBATINDAN kurtulmuştur (4). demekle bunların Kafkasyaya gelmelerinin Kafkasya için felâket olduğunu belirtmek istemiş» ve şayanı şükrandır ki Hazerlerin Güney Rusyaya girmeleriyle Avarların faaliyetleri son bulmuş ve Kafkasya ya taarruzlarını tekrar etmele-rine imkân verilmemiştir (5) demektedir.

Avarlar; İÇ Asyada sıkıntı ve baskıdan, savaşlardan ve uğradıkları kayıplar-dan kaçarak, VOLGA nehrini 558 yılında geçerek Kafkasya sınırlarına varmışlar, Kafkasyaya, daha sonra Ukrayna, Romanya» Sırpya ve Macaristana yönelmişler komşularıyla ve Bizanslılar savaşmışlar ve en sonunda İmparator Şarlman (Charlman) ile yaptıkları savaşta yenilgeye uğramışlar ve yavaş yavaş tarihten silinmişlerdir. Yaşayışları 303 yıl sürmüştür.

«Bağımsız AVAR İmparatorluğu ortadan kalktıktan sonra hâlâ ortadan kalkmamış olan Avarlar dağınık şekilde yabancı kavimler hususiyile İslâvlar içinde ERİMİŞLERDİR. Macaristan topraklarında arta kalan bazı Avar kalıntıları da 896 yılında Karpatlar havzasını işgal eden Macarlarla KARIŞMIŞLARDIR (6). Bu suretle Mongol - Avarlar tarihe karışmıştır.

Kuzey Kafkasyada bulunan AVAR gurubuna (dahna) gelince; İnönü Ansiklopedisinin AVARLAR konusunda ve 2. inci paragraf içine alınıp ötekilerden ayır-dığı Kafkas avarları için yazısında.

«Avarlar, Kafkasya kavmi. LEZGİ'lerin bir kolu. Bir müslüman topluluğu olan Avarlar, Dağıstanda yaşamaktadırlar (7). Ansiklopedinin bunlara müslüman demesi, ötekilerin Putperest Şamanı mezhebinden olmalarındandır. Lezgi - Kafkas soyundan olan bu Avarların gerçek Asya Avarlarıyla hiç bir ilişiklikleri yok-tur. Bunların gerçek adları Avar olmayıp ANDELAL'dır. Bazan Marulal da diyorlar. Andelal kelimesi Andi ve Lal gibi iki kelimenin toplamıdır. Andi Kuzey Kafkasyada bir köy (İmam Şamilin köyü) ve bir Kafkas dalının da dıdı. Lal kelimesi mensubiyet işaretidir. Andigiller gibi. ANDELAL'lerin fizik, sosyal, ka-rakter, morfoloji bakımından Mongollara benzer tarafları yoktur. Dilleri de Kafkas dillerindedir.

Bir çok milletlerin dalların kendileri tarafından kullanılan milli adları olduğu gibi komşu yada yabancı milletler tarafından verilmiş adları da bulunabilmekte-dir. Adigeler, Asetinlere dağda, bulunmalarından ötürü onlara Kuşha - Dağlı de-dikleri gibi Araplar Türklere Rumi, İranlılara Acem, Kafkas Türklere Avarlara

Tavlu derler. Kumuklar Avar'lara dağlarda serbest ve göçebe anlamına olarak onlara Avar, (8) Avare demişlerdir. Kafkası istilâ eden Ruslar, Avar kelimesine önem vererek istismâr etmişler, dağıtma ve ayırma siyasetine uygun görek avarları ayrı bir millet olarak da tanımışlardır.

Etimolojik olarak Kafkasyalıları iyi tetkik eden Alman tarihçisi *Vov Seidlitz*; Kafkaslı milletleri (Çerkes, Lezgi ve Gürcüler) bir guruba sokmuştur. Hamburg Etnografya müzesi Müdürü *Arthur Byhan*, yayınladığı eserinde (9) Kafkasyada yaşayan insanları üç guruba (etnik gurup) ayırmıştır:

- 1 — Kafkas gurubu (Çerkes, Lezgi - Çeçen, Gürcü)
- 2 — İndo - Avrupalı (İndo - Europeans)
- 3 — Turanlılar (Türk - Tatar)

Yazarlar ve tarihçiler; *Uralo Altaique* (Türk - Tatar) gurubuna, Azeri, Kumuk, Karaçay, Balkar, Kalmuk, Nogay'ları sokmuşlardır. Son yüzyılın tarihçilerinden *Pr. Marr*; Lezgi - Çeçen gurubunun Kafkas soyundan (ırkıdan) olduğunu yazar (10).

Avar dili konusunda araştırmalar yapan müellifler *Avracayı* «Kafkas dillerinden Çeçen - Lezi kolundan bir dil olarak (11) belirtmekte ve» *Avarca, Lezgi* lerce konuşulan dillerin en önemlisidir (12) demektedirler.

Tanınmış dilci *Von ERKERT*; uzun bir sebatla tetkik ettiği Kafkas dilleri (Çerkes, Lezgi, Çeçen, Gürcü, Oset) hakkında yazdığı eserin sonunda «Araştırmaların sonu şudur (BÜTÜN BU DİLLER AYNI ASILDAN ÇIKMIŞTIR VE KAYNAKLARI GENEL BİR ANADİLDİR (13) demek suretiyle KAFKAS İRKİNİN DİL BİRLİĞİ ne işaret etmektedir.

Gürcüler arasındaki bir rivayete bakılırsa LEZGİLER ile KARTVELLER (Gürcüler) LİK - Likos (Belike LEK) ve KARTL - KARTLOS adlı iki kardeşten türemişlerdir. (14). der ve Kafkasyalılar arasındaki KAN BİRLİĞİNİ belirtmek ister.

Bu bakımdan Kuzey Kafkasyada binlerce senedir Kafkas öz yerlisi Lezgilerin soyundan olan ve bu gün yanlış bir anlam ile yabancılar tarafından kendilerine verilen AVAR adının eski tarihlerde adı geçen ve Kafkasyayı altıncı yüzyılda istilâyâ kalkan ve oradan Ukrayna ve Macaristana kadar yönelen ve o alanlarda yerli halk ile karışan, eriyen ve KAYBOLAN MOGOL AVARLAR ile ad benzerliği yüzünden onların torunları olmak iddiasının yanlış olduğunu belirtmek, onlarla ırk, dil, soy, ve tarih bakımından hiç bir ilişik ve ilgileri bulunmadığını düşünmek ve bu ek adın bir çok yanlışlıklara ve anlamlara yön verdiğini bilmek pek yerinde bir gerçektir.

- (1) *Barbar, Barbarie. Fransızcadan Türkçeye lugat kitabı. Kamusu Fransevi. Şemseddin Sami Fraşeri. 1902. İstanbul.*
- (2) *İsmail Berkuk. Tarihte Kafkasya. 1958. İstanbul sayfa. 192 P. Pellico J. Deny. İnönü ansiklopedisi. Cilt 4, Fasikül 28 Avarlar bahsi.*
- (3) Avar dili. İnönü ansiklopedisi C. 4. F. 28 S. 238. 1950
- (4) *İsmail Berkuk. Tarihte Kafkasya. İstanbul. 1958. S. 194.*
- (5) Aynı eser. Aynı sayfa.
- (6) Avarlar. İnönü ansiklopedisi. C. 4. F. 29. S. 248.
- (7) Aynı eser. S. 248.
- (8) *Kadican Kafli. Şimali Kafkasya S. 5.*
- (9) *Arthur Byhan. La civilisation Caucasienne. Paris. 1936. Sayfa 9.*
- (10) *İslam ansiklopedisi. Dağıstan bahsi.*
- (11) Avar dili. İnönü ansiklopedisi Cilt 4, F. 28, S. 237.3. Kafkas dilleri.
- (12) Aynı eser, Aynı sayfa.
- (13) *Die Sprachen des Kaukasischen Stanmes. Vlen. 1892*
- (14) *Klaprot. Cilt 2, sayfa 29 - 296*

GÜRCÜ EDEBİYATI

YAZAN : Y. Müh. Mimar Ahmet Özkan Melaşvili

Gürcü halkının kültürel geçmişi : Gürcü halkının çok zengin bir kültürel geçmişi bulunmaktadır. İlk çağlarda takriben M.Ö.6000 yılında bütün Ön Asya Gürcülere akraba kavimlerle doluydu. Bu devirde Hindu-Avrupai, Sami ırklarından önce ilkçağ insanlık medeniyeti kurulmuştur.

M.Ö.3000 — 2000 yıllarında Sümer ve Hititler yüksek bir kültür aşmasına ulaşmışlardır. Sümerler zamanında Doğu Gürcistan, İberya (İverya) adı ortaya çıktı. Hitit ve Sümerler çivi ve hiyeroglif yazılarını kullanıyorlardı. Sümer kabileleri arasında M.Ö.IX. asırda Batı Fırat havzasında yaşayan Tubal (Gürcü kabilesi)lar da vardı.

Gürcü yazısının başlangıcı : Gürcü yazısı çok eski çağlardan gelmektedir. Gürcüler çivi ve hiyeroglif yazılarını kullanıyorlardı Fakat bunlar zamanımıza ulaşmamıştır. (1)

M.Tamarati bu konuda «Eski Gürcülerin primitif yazılarının ne olduğunu bilmiyoruz. Bununla beraber Ermeni yazmalarına göre M.Ö. IX. — VII. asırlarda Gürcüler Asur yazısını kullanıyorlardı.» (2)

Gürcü Alfabeti : Eski Ermeni tarihçileri Ermeni alfabesini icat eden ve tamamlayan Mesrop'un aynı zamanda Gürcü kilise Alfbesinin de mucidi olduğunu yazarlar. Bu tamamen asılsızdır. M.Ö. III. asırda Gürcü kralı Farnavaz 38 harfli Gürcü alfabesini teşkil etti veya eski alfabeyi tadil etti. (3)

IV. Çavahişvili; V. asırda yazılı eserlerin kaligrafisi ve edebi değeri öyle bir aşamaya yükseltmiştir ki, Gürcü alfabesinin başlangıç zamanı en az bundan 7-8 asır önce olmalıdır, demektedir. XI. asırda tarihçi Leonthi Mroveli de Gürcü kitap sanatını M.Ö. III. asırda Parnavazın ortaya koyduğunu yazıyor. (4)

A. Manvelişişviliye göre : Gürcü alfabesinin ortaya çıkması konusunda değişik düşünceler bulunmaktadır. İlk yazılı Gürcü'ce eserlerin beşinci asırda olduğunu bakan bazı bilginler alfabenin bu zaman icatedildiğini öne sürdüler. Fakat V. asırda Gürcü edebiyatı öyle gelişmiş bulunuyordu ki alfabenin çok önce bulunmuş olması gerekir. Gürcü'ce yazılmış eserlere ve bilginlere göre ilk İberya kralı Parnavaz M.Ö. III.cü asırda ilk Gürcü alfabesinin esasını ortaya koydu. Fakat son ilmi araştırmalardan ilk alfabenin M.Ö. VI asırda icat edildiği kesin olarak meydana çıkmıştır.

Çağımıza kadar gelebilmiş en eski yazılı eser M.S.V. ci asıra ait Jakob Zturtaveli'nin (Stamebay Stmidisa Şuşanikisi) dir.

Gürcü Edebiyatı

Ancak V.ci asırdan çok önce, alfabenin icadından sonra Gürcü edebiyatı mevcuttu. Fakat IV. asırda Gürcüistan'da Hıristiyanlık yayılmaya ve böylece putperestlikle mücadele başladı. Sonunda putperestler yenilgiye uğradı, tesisler yıkıldı. Bu arada o devrin bütün yazılı eserleri de yok edilmiş oldu.

Bundan dolayı Gürcü yazını M.S.V.ci asırda başlamaktadır: 4 bölüme ayrılır.

1 — M.S.V. — X asırlarda Gürcü yazını : Bu çağın özelliği yazının dinî olmasıdır. Çünkü bu devirde Hıristiyanlık yayılmıştı. Yazılı bütün eserlerde ona hizmet ediyordu. Fakat dinî eserlerin yanında halk şiirleri de yazılmaktaydı. Genel olarak Hıristiyan dinî marş metinleri, azizlerin uğruna şehit olanların hayatları, dinî ayinleri anlatan eserler yazılıyordu. Bu çağ el yazmalarından bir çok eserler kalmış olup bunlar muhtelif müzelerde ve kütüphanelerde mevcuttur.

V. — XII. asırlarda Gürcülerin Suriye, Filistin, Yunanistan, Bulgaristan ve Anadolu'da bir çok manastırları vardı. Burada din adamları el yazması eserleri işlerlerdi. Bu gün en mühim el yazması eserler Gürcistan'da bulunmaktadır. Diğerleri Sina dağında, Kudüste, Aton dağında, Sofya'da, Paris milli kütüphanesinde, Viyana'da, Londra'da ve Vatikan kütüphanesinde bulunmaktadır. Bunlar kıymetli el yazması halinde bulunup pek azı basılmış ve yayınlanmıştır. Bu devirde daha ziyade Gürcistan'da Artvin, yabancı ülkelerde ise Aton dağı, araştırma, kültür ve el yazması merkezleri haline gelmişlerdi.

Bu çağın başlıca eserleri: Şuşanikis Stameba (V. ci asır); Stameba Stmidata Evsthathebi (VI. asır); Zthovreba Stmida Abosi (VIII. asır); Zthovreba Erigul Hanzttellisa vs. dir.

2 — XI. — XIII. asır ortalarında Gürcü yazını : Bu bölüm Gürcistan kültürünün rönesansıdır. Dini eserlerin yanı sıra milli, edebi, felsefi, ilmi, ve tarihi eserler de yazıldı.

«Bu çağda Gürcistan'ın her tarafında ilk ve orta öğretim kurumları açıldı. XII. asrın ilk yarısında Davit Ağmaşenebeli (Yapıcı Davit) Gelati manastırını inşa ettirdi, Burada yüksek okul ve akademi açtı; orayı her türlü eserlerin yazıldığı, tercümelerin yapıldığı ve bir çok derslerin öğretildiği bir kültürel merkez haline getirdi. Diğer bütün manastırlar, etrafındaki okullarla birlikte hepsi birer kültür merkezi halinde gelişmişti. Okullarda ilâhiyat felsefe, hukuk, gramer, aritmetik, geometri, astronomi, müzik yabancı dil vs. öğretiliyordu. Orta ve yüksek okullardan şu filozoflar yetişmişti: Arsen İkaleteli, Joane Petristi, Joane Şatveli, Şota Rustaveli.

Fakat bu öğretimle yetinmeyen Gürcüler Yunanistan'a öğrenci göndermeye başladılar. Yabancı ülkelerde öğrenim için hükümet her kolaylığı gösteriyordu. D. Ağmaşenebeli 40 öğrenciyi, Giorgi Atoneli 80 kimsesiz çocuğu eğitim ve öğretim için Yunanistan'a göndermişlerdi.

Eflâton, Aristo vs.'nin ilmi, tarihi, edebi eserleri ve Yunan klâsikleri Gürcü'ceye çevrilmişti.

Batı kültürü ile olduğu kadar Doğu kültürü ile de ilişkiler kurulmuştu. Suriye, İran ve daha çok Arap dilleri öğreniliyor ve bu dillerden çeviriler yapılıyordu. X. asırda Arap rakamları kullanılıyordu. Tıbbi eserler Gürcü'ce yazıldı. D. Ağmaşenebeli Doğulu şairleri himaye ediyordu. Arap, İran Azerbaycan şairleri için özel bir bina kurdurdu. Himaye ettiği şairler arasında Nizami, Genceli, Hakan vs. vardı. Bir çok yabancı şairler de Gürcü Edebiyatının altın devrinde kraliçe Tamar'a methiyeler yazdılar. (6)

Dünya Edebiyatı Tarihinden: (7) Gürcü şiirinin ve edebiyatının gelişmesi için memleketin en büyük kırıllarından Yapıcı Davit II. (1089-1125) XII. yüzyılda her sene 12 Gürcü'yü edebiyat tahsili için Atina'ya gönderdi. Bu devirde memleket için bir refah devri açılmış ve bu Tamar devrinin sonuna kadar sürmüştü. Şair Rustaveli başta olmak üzere bu devirde bir takım şairler, müellifler, sanatkarlar yetişti ve bunlar bu medeniyetin mümessilleridir.

Gürcü aşk şairleri Kraliçe Tamar zamanında en yüksek derecesine yükselmişti. Yüksek kabiliyetteki şairleri koruyan bu kadının idaresi sırasında Gürcistan iki milli şairini kazanmıştır ki bu gün de bunlar Gürcistan'ın öğündüğü eserlerdir.

Bu çağda yazılmış tarihi eserler: Zthovrebanı - İoane da Ekvtime Atonelisa, Giorgi Mtastmindelisa; Zthovreba Mepe Davit Ağmaşenebelisa; Zthovreba Mepe Giorgisa; Zthovreba Tamar Mepisa.

gürcü alfabesi : ქართული ანბანი

gürcü harfleri	türk harfleri	gürcüce kelime	türkçe kelime	gürcü harfleri	türk harfleri	gürcüce kelime	türkçe kelime
ა	A a	ახალი	yeni	ს	S s	საძი	üç
ბ	B b	ბალი	kiraz	ტ	—	ტურა	çakal
გ	G g	გთავება	bitirmek	უ	U u	უსახელი	isimsiz
დ	D d	და	kız kardeş	ფ	P p	ფერი	renk
ე	E e	ეკალი	diken	ქ	K k	ქათამი	tavuk
ვ	V v	ვარდი	gül	ც	Ğ ğ	ცამე	gece
ზ	Z z	ზაფხული	yaz	ყ	—	ყანა	tarla
თ	T t	თითი	parmak	შ	S s	შავი	kara
ი	I i	იხვი	ördek	ჩ	Ç ç	ჩიტი	kuş
კ	—	კარი	kapı	ც	—	ცეცხლი	ates
ლ	L l	ლამაზი	güzel	ძ	—	ძმა	erkek kardeş
მ	M m	მოკლე	kısa	წ	—	წყალი	su
ნ	N n	ნაკობი	okumus	ჭ	—	ჭადი	mısır ekmeği
ო	O o	ოთხი	dört	ხ	—	ხე	ağaç
პ	—	პური	ekmek	ჯ	C c	ჯონი	sopa
ყ	Q q	ყანგი	pas	ჰ	H h		
რ	R r	რჯული	din				

Milli Gürcü Alfabeti

BİR VEFAT

Üzüntüyle haber aldımıza göre Kuzey Kafkasyalı hemşerilerimizden MECİT TRAHO'nun hemşiresi bayan ZİZU vefat etmiştir.

Merhumeye tanrıdan rahmet, ailesine baş sağlığı dileriz.

Resimli edebiyat kolunda büyük ve değerli eserler yazılmıştır. Başlıcaları: Amiran Darecaniani, Mose Honeli, Tamariani, Şavteli ve meşhur şair Şota Rustaveli'nin Vephis Tdkaosani.

3 — XIII. asır ortası ve XVIII. asırda Gürcü yazını : Bu bölüm yazını geç başlanmaktadır. Çünkü Moğolların Gürcüistan'ı istilâsı Gürcü edebî hareket tempo-sunu yavaşlatmıştır. Bundan ötürü XIII. asrın ikinci yarısı ile XIV asırlarda yazılı eserler çok azdır. XVI. - XVIII. yüzyıllarda Gürcü Edebiyatı yeniden canlanma-ğa başladı. Gürcü edebiyat tarihinde XII. yüzyıla altın çağ, XVIII. yüzyıla gü-müş çağ denilmektedir.

Gürcüistan edebiyat tarihinin bu devresi ardı arası kesilmeyen savaşlarla özel-lik kazanmaktadır. Bundan dolayı bu çağ yazarları bedbaht Gürcüistan'ı aksettiriyor bir kısmı ise mücadeleyi kamçılayan yazı ve şiirler yazıyorlardı. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Gürcü yazını yeniden hız kazandı. Bir çok kültürel tesis ler kuruldu. Bunlar arasında iki yüksek akademi de vardır. Edebiyatın yanısıra felsefe ve ilim de gelişmişti.

XVII. yüzyılın en ünlü yazarları: Mepe Arçili, Mepe Teimuraz Pirveli, XVIII. yüzyılın en ünlü yazarları: Mepe Vahtang, Meekse, Saba Orbeliani, Davit Guramişvili, Besarian Gabaşvili,

4 — Bu bölüm XIX. yüzyılda başlar : Bu çağdaki Gürcü yazını romantizmi ile özellik kazanır. Yazar ve şairler Avrupa yazısını adım adım izlemişlerdir.

Başlıca mümessilleri şunlardır: Nikolaz Barataşvili, Vahtang Orbeliani, Al. Dcavdavadze, Girgor Orbeliani vs.

1860 yıllarından sonra Gürcü yazını birden yön değiştiriyor. Hürriyete kavuş-mak için mücadeleye çağırır yazı ve şiirlere yöneliyor. Daha sonraları sosyal prob-lemeler ele alınıyor. Yazarlar ekonomik durumları bozuk olan halk tabakasının ve özellikle 1864 yılına kadar derebeylerin emri altında olan mülkiyetsiz işçi sınıfı-nın haklarını savunmağa başladılar. Bu çağın şairleri ve yazarları: İllia Dcavd-cavadze, Akaki Stereteli, Aleksandr Kazbek, Vaja Paşavela vs

1840 yıllarında Gürcü yazınında İhtilâl düşünceleri yerleşmeğe başladı. Sert Çar idaresine tahammül etmeyen Gürcüler Rusya'ya karşı düşünceleri destekle-yici yayınlara başladılar. 1917 Rus ihtilâl'inde Gürcüistan bağımsızlığını ilân etti. Böylece edebiyat da hürriyete kavuştu, gelişmesi için yeni ufuklar aşılmıştı. Fa-kat maalesef uzun sürmedi. 1921 de Sovyetler Gürcüistan'ı işgal ettiler. Sovyet Gürcüistan yazını üzerinde konuşmak çok erkendir. Ancak rejim hizmetinde pek çok roman, hikâye ve şiirler yazılmıştır.

Fakat folklor, ilmi ve tarihi konular üzerinde bir çok araştırmalar yapılmış ve değerli eserler ortaya çıkarılmıştır.

(1) Gr. Baramidze, Cakobia «Kartuli Litheratura» Tbilisi 1955 sayfa 7.

(2) M. Tamarati «Eglise Géorgienne» Sayfa 44 Rome 1910

(3) M. Tamarati «Eglise Georgienne» Rome 1910

(4) Gr. Baramidze, G. Cakobia «Kartuli Litheratura» Tbilisi 1995 Sayfa 12

(5) Ali Manvelişvili

(6) Gr. Baramidze, G. Cakobia «Kartuli Literatūra» Tbilisi 1955 Sayfa (58 - 60)

(7) Fehmi Yahya Tuna: Dünya Edebiyatı Tarihi 198 İstanbul Sayfa 306

ABHAZCA YOLUYLA İLK İNSANLIĞA

— 3 —

Yazan : Ö. BEYGUA

Asiğe (Asığa)	As - lı (Yukarıda geçti	Asığ, Asğa	Kafkasta ve Asyada kavim
Asiğe - n	Asiğe - eli	Assagen	Ortaasyada ülke (Eski)
Asiğe - t	Asiğe - mensubu		Ortaasyada kavim (Eski)
Sığ - t (Syğ - t)	Asığ'tn sade söylenişi	Assaget, Assagetos Sığt, Suğd Skyt	Asya ve Kırimda halk Eski kavim
M - asiğe	Hâkim - Asiğe	Massage	Asyada eski bir kavim
M - asiğe - t'	Hâkim - Asiğe - dı	Massaget	Asyada eski bir kavim
Khu - Kyrt	Tepe - şehir, Beş - şehir	Khukant	Asyada eski bir şehir
Mara - kyrt	Güneş - şehir, Güneşli - şehir	Marakant	Asyada eski bir şehir
Sıwır - kyrt	Sıwır - şehir, Aswır - şehri	Semerkant	Asyada eski bir şehir
Pıkhâ - ra	Okuma - yeri	Bukhara	Asyada eski bir şehir
Sığt - tbil	Sığt - eli	Suğdbil	Asyada eski bir ülke
Khu - aw - kas	Kas - uzun - dağı	Khuaukas, Kuaukase, Kaukase, Gaucase	Kafkasta, Hind'de, Sakız ve Toroslarda dağ
Part - m	Part - yurdu	Partenie, Partın Partenius Bartın	Asyada ülke Filyas çayı ve havzası Bartın ülkesi
Amas - tre	Amas - yurdu	Amastra, Amastris	Amasra
Abaze - r (Abazı - r)	Abaza - halkı, Abaza - lılar	Abazır, Abyzire	Asyada eski bir halk
Ar - ârte	İnsanların - çıktığı yer	Arârta, Araras, Urartu, Urarti	Ararat dağı Ararat bölgesi
A - de - m	Ünlü - baş - kişi	Âdem, Adapa, adam	İlk insan
A - de - n (A - d - n)	Ünlü - kişi - yurdu	Aden, Adn	İlk insan yurdu
Hwı	Dönen, cayan	Havva,	Havva, Bayan
A - tpile	Ünlü - ülke	Atpile Habıle, Awıl Havile	Ülke Köy Tevratta Fâşon (Riyon bölgesi)
Arâkh - z'	Beri taraf - suyu	Araks, Aras	Kafkasyada nehir
Bakh - tra	Bakh - yurdu	Bakhtra	Asyada bölge
As - tra - kan	As - yurdu, mevkii	Astrakan, Astragan	Astrahan, Ejderhan
Tama - tra - kan		Tamatrakan	Bölge (Batı Kafkasyada)

At-ane, A-tza-ne	Buluş-tanrıçası, İBği-tanrıçası.	Atae, Athane Arexne	Helen Tanrıçası Örgü perisi (Lydyada)
Arış - na		Merkür, Merküür	Servet Tanrısı
Mer - kyre	Bol-varlıklh	Arys, Ares	Savaş Tanrısı
Ar - 1s	Ordu-vuran	Mars	Savaş Tanrısı
M - ar - 1s	Ordu-vuran-Tanrı		
An - çve	Anne-tasviri		
Şa - na	Yaratıcı-anne, Emilen-anne, Besleyici - anne, İşitici - anne	Ançve, Artem Diana, Şana, Şiana	Artemis Diana
Ts - wı - na	İşbirliği-Tanrı- çası, Bereket - T.	Tsıwına	Kybele, Cybele
Tsı - wı - ta	İş-birliği-yeri, Bereket - yeri,	Tsıwıta, Tsıwta,	Şehir
(Tsı - w - ta)	Birlikte-çalıma -yeri	Civita	Şehir
Kır - ta	Varlık-yeri, Menkul servet - yeri.	Kyre, Kırtta, Kyrt, Girt, Kent, Kant, Gät, Grad	Şehir
Kı - ta, (Kyte)	(Çok olmuyan)		
Ptı-le, Tptı-le	Varlık-yeri Mülkün - içinde bulunduğu, Mülk - heri.	Kyte, Kyt, Cyte Ptıle, Tptıle, Aptıle; Awıla, Awıl Habıle, Hable Ptoli, Polie Vatan Town Ville	Kasaba, köy Ülke, vatan Köy Köy Şehir Vatan Şehir Şehir
Tri - r	Tri-halkı, Tır- halkı, Trılı - lar	Trır, Trer	Eski bir halkın adı
Tır - tan	Tır - yurdu...	Tırtan, Dardan	Çanakkale bölgesi
Lı - khı	(Çalılık ve di- kenlikten) Açma	Lıkhı Lıkhını, Lykhını Likaoni Lykie, Lycie Lıhhi Lekhi, Lekh'	Abkhzyada bölge Abkhzyada eski kasaba Konya Güney Anadolu'da eski bölge Gürcüstanda dağ Dağıstanda bir kavim
Kuma - we	Kuma-lı...	Kumuwa, Kumuv, Kumağa, Kumukh	Halk adı aynı adın başka söyle- nişi
Kumuw - kue	Kumalı-lar...		Kumuk kavmi
Kumuwe - n	Kumuk-eli, Kumukh - ie	Kumuğe-n, Kumugen, Kumagen	Kafkasya ve Anadolu- da bölge Kafkasya ve Anadolu- da bölge

Dıw - nı - jw	Kadehte-içme-tanrısı	Dionis - os	Dionisos
(Dıw - nüj)	İçki-tanrısı (Div-nus)...	Dıwnüj;	Div - i nuş, Dionis-os
Daww - nı - jw	Kadehte-içme-devi, İçki-devi	Dawnüj	Div - i
Çji - fsı	Kömürlü-yüzlü, Kara-yüzlü	Çjıfsı, Şefsı	Hefost - os
Pra - metse	İlk-ateş, Öncülük-ateşi...	Prometse,	Promethe
P - rı - metse	İlk-insanlar-ateşi	Promethe	
Pri - metse	Uçan ateş,	Promethe	
Pri - me - tse	Uçan-ateşi... Uçup-alıp-kaçırılan...	Promethe Promethe	(Promete'nin kartal postuna bürünüp uçarak ateşi kaçırmış)
Ma - şua	Ötüş-hâkimi, Ötüş-perisi...	Maşua, Muse, Musa	Muse, Müz
M - aşua	Şarkı-hâkimi, Şarkı-perisi	Maşua, Muse, Musa	Muse, Müz
Hay - ra	Hay-lamam, Hay-etmek	Hayra Halay Khcro Horan Khıram	Abhazca halay Türkçe halay Helence halay ve koro Türkçe halay Farsça halay
Wa - Rada v.b.	Hey-Rada! Hey-destancı	Warada, Warağ' Falade, Barde	Abhazca güfte, destan Destan, destancı

Bu örnkler bu yazıya bolca yeter görülmüştür. Gerek örnklerin çoğaltılmasını ve gerek buradakilerin daha uzun uzadıya açılıp anlatılmasını başka yazılara bırakarak, bunların verdiği sonucu burada kısaca anlatmayı daha uygun buluyoruz.

Batı Asya'nın ilk medeniyetçileri oldukları bugün artık kabuledilen Kokazikler (Kafkashılar) hâlâ bâkir bir konu olarak durmaktadır. Kokazik dillere hâkim olmadan incelemeler yapanlar, gerçeğin en azını bulmayı bile büyük kazanç sayarak yetinmek zorunda kalıyor. Gerçeğin tam olarak aydınlanması için, konuya ışık tutacak kertede kendi dillerine hâkim bulunan kafkashıların sayıları da -acınarak belirtelim ki, tükenmişye çok yakındı. Bugün var olan bu gibilerin yapacağı incelemeler, gerçekleri sonsuz olarak kaybolmaktan kurtaracaktır. Bu kamı ile biz, Kokazik dillerden biri olan Abhazcanın verilerini aşağıda kısaca sunuyoruz.

KOKAZİK KAYNAKLA COĞRAFİK, ETNİK VE MİTİK KELİMELERİN :

1 — YAYILIŞ ALANI : Kafkas dillerinden yayılan coğrafik, etnik ve mitik sözlerin yayıldığı büyük alanın doğu sınırı Sind nehri ve nehrin kuzeye uzantısıdır. Bu sınırın doğusunda kokazik kaynaklı coğrafya adları birden bire kesiliyor, yerlerine güneyde Hind ve kuzeyde Türk kaynaklılar başlıyor. Batı sınırı Atlas denizidir; Bu denizin adalarında ve ötesindeki Amerikada Kokazik izler yoktur. Güneyde de, güney Arabistanda ve iç Afrikada Kokazik coğrafya ve etnik isimlere rastlanmıyor, yalnız Habeşistanda ve Mısırdır rastlanıyor. Afrikanın öbür kuzey kıyıları açık bir Kokazik izi göstermiyor, tartışılmıya elverişli durumda kalıyor. Bu sınırlanan büyük alan, Aral - Hazar - Azak - Karadeniz - Marmara - Ege - Akdeniz denizlerini ve hinterlandlarını kapsamaktadır.

2 — Bu gibi Kokazik izlerinin en sık serpiştiği yerden başlayıp en seyrekleştiği yere kadar, sıralanan eller şunlardır: Kafkasya, Anadolu, Ortaasya, Sincar - Mezopotamya, Suriye, Ege, Trakya, Yunanistan, İtalya, Baskeli, Avrupa'nın öbür yerleri, Habeşistan, Mısır, Lübnan, Ürdün.

3 — Bu sınırların dışında Kokazik izlerine rastlanmıyor.

4 — Kokazik izlerin KARAKTERLERİ :

A) Yer adlarında :

a) İl adlarının sonunda nı ve bunun değişik söylenişleri olan na'n, n' süfiksleri gelir: Apsnı (Abhazyaya), Zakhunı, Adge-eli), Peşsinus (Apsnı'nın başka söylenişi olan Pısını), Grnı (Magrelya), Grıwın (Azak doğu kıyısındaki Gruwun, Gruun, Grun), Lıkhını (Abkhazyada Lıkhı - yurdu ve eski Konya Lykaon'u) Hupsnağ gelir Hupes - yurdu, Ereğli) Sın (Yaratma yeri, deniz), Tırın (Tır-eli, Turan), Tırwen (Tyrhe - yurdu, Tyrhen), İrın (İr-eli, İran), Arın (Arran) Hazarın (Hazaran), Sabırın (Sabiran, Şaheran), Ansın (Ansan), Smırne (Smyrne), Bzıpın (Abhazyada bölge), Samorne (Samorna), Suzın (Suzine), Aterebâdzen (Azerbeycan. Atheropaten), Partın (Partenius, Bartın)... gibi.

b) Şehir veya dar yurt adlarının sonuna te (ta't) süfiksleri gelir: Bizipte (Bızırnı), Laswite (Lasweta), Sarte (Sardes), Mıskhet (Mıskheti)... gibi.

c) Bir topluluk yerinin adı sonunu re (ra) süfiksi gelir: Ankire (Ankyre, Ankyra) Amasra (Amasre)... gibi.

ç) Bu süfikslerin birleşmişleri olan nte (nta, nt) süfiksi alan yer adları: Apısınıte (Abhazyaya), Pısınınte (Pessinunte), Barakınta (Berekinte), Asınte (Sınta, Sinte, Sinde, Sintie, Sindie), Zakhunte (Çerkes - yurdu, Zakynte, Zakyntos), Korente (Dere yer, Korentos) ve Koskinte (Köşk yeri, Koskintos)... v.b. dir.

d) Bundan önceki n-te bileşiğinin unsurları yer değiştirip te-n şeklinde bir süfiks meydana getirirler ki bu da yer adlarının sonuna gelir. Bu süfiks ten, tne, trna, dan, dna şekillerine de girer: Laswetna, Kiswetna, Kolikatna, Tırtan (Dardan), Sardan v.b. gibi.

e) Yine yer adı süfiksi olan te ve re birleşerek tre (tra) ve rte (rta) yer adı süfikslerini türetirler. Bunlardan birincisi yurt adlarının ve ikincisi de tarla, bahçe, depo gibilerin adları eklenir: Bakhtre (Bakhtra) Amastre (Amastra, Amastris) ve Kabastra (Kybistre)... gibi.

f) Bu sonuncu soneke (Süfikse) yukardaki a paragrafında açıklanan nı süfiksi eklenerek tren (trın) eki yapılıdır. Sonuna bu ek gelen yer adları: Bakhtırın (Bakhtrian) v.b. dir.

g) Var bulunur yer anlamında bileşik olan (kan) süfiks de yukarıda belirtildi (tra) ya eklenerek (trakan) süfiks kurulur. Bunu alan yer adları: Tamatrakan (Kuzey Kafkasya'nın en batı ucunda bir bölge adı olup, (Yemiş-bah-

çası-yeri demektir), Astrakan (Astragan, Ejderhan)... vb. dır.

ğ) Helencede sonu (on) ve (ie, ia) ekleriyle biten bazı doğu yer adlarının anaç unsurları Kokazik dilindedir: Amazon (Bu, belki Amazin'dir), Kaukason (Belki Kaukasin'dir), Lason (Lasonie), Alazon (Belki Alazin'dir), Lykaon (Likaonie, belki Likhını), Sygeon, Sygion v.b. ile Sagarie (Sagari, Saggari, Saggarius, Khubuskia, Phasie Lykie (Lycie), İsaurie, Masogie (Mesogis) v.b. gibi.

h) Kokazik kaynaklı yer adları hakkında yukarıda sunulan bilgileri daha da aydınlatacak ve vereceğimiz öbür ilgili bilgilerin anlaşılmasını kolaylaştıracak nitelikte olan bir konu da Anadolu AMAZONLAR'ı ve çevrelerindeki soydaşlarının durumudur. Anadolu baştanbaşa bunların izleriyle örülmüştür.

AMAZON'lar ve diğerleri :

Buraya kadar anlatılan ve anlatılmıyan Kokazik kaynaklı yer ve mitik adları o kertede yaygın ve temellidir ki bu dilin shiplerinin o eski Anadolunun gerçek hâkimlerinin bunlar olduğuna inanmak gerekiyor. Bunlar ancak Anadolu AMAZON'ları olabilir. Onlar Ege'nin güney bölgesi ile Sakarya havzasına ve Samsun ili ve hinterlandına hâkim oldukları gibi, kendilerinden olan kabileler de Smyre (Swır, Aswır) Kirkas, Myse, Mase, Amase, Abazos (Abasos, Habasos, Lykhi, Kumuşa (Kumuğ'), Kase, Khase, Aze (Ase) v.b. adlarla Anadolunun diğer yerlerine yaygın bulunuyorlardı.

Nerede Amazon varsa orada bir Samsun yer adı vardır. Nitekim, Nerede bi Kirkas varsa orada bir de Asukh' (Assuw Assuwa, Assuğ, Assuğa, Azukh', Sığa, Zığa, Zakhu) vardır.

Karadeniz Amazon bölgesine Amsun'dan bozma olarak Samsun ve bölgenin Çarşamba dağlarından birine Mason ve Masın dendiği gibi, Egedeki Söke ve Apheze (Ephese, Samorna) Amazonlarının bir dağına da Samsun adı verilmektedir. Bu dağ, Efez ile Söke arasındadır. Bu Amazon bölgesinin Söke çevresindeki bir kesimine de Mazın denmektedir. Efezin ünlü tanrıçası olan Diane'nın bu adı da Çerkesçe de (Anamız) demektir. Emdirici ve besleyici olduğu bilinir. Nitekim Abkhazcada da bu Diane (Diana) ya Şıana (Şana, Şane) denmekte olup, (Yaratan-anne, besleyen - anne, İştitan - anne, İsitán - anne) anlamlarına gelir ve heykeline de yine Abhazcada Aşve denir ki anlamı (Anne - tasviri, Tanrıça - tasviri, Emilen - anne) dir. Mitik devir Abhazları kutlu varlıklara böyle çeşitli anlamlar taşıyan adlar takarlar idi. Efez'i Amazonların kurduğu biliniyor. Doğu, Kuzey, güney yer ve halk adları da Amazonların birer kolu olan Masoge (mesoge), Smyre (Swır), Kirkas, Assuwa, Kaukase ve Phasie (Sakız'da), Myse (Mase), Apsu (Apsus, Apsuwe) v.b. idi. Sakarya (Sagar - eli) havzası halkının da Amazon olduğuna Homeros işaret etmekte ve başka belgeler de doğrulamaktadır. Pessinie (Appisını, Pısını) nın kurucuları da Amazonların birer kolu olan Ap su ve Zıgar (Zagar, Sagar, Sangar), Abasitis bölgesine ve bunun bir şehri olan Aboza'ya sâhip olup merkezi olan AnkYra'da Anneye tapınma geleneğini kuran da aynı halktı. Amasraya adlarını verenlerle daha doğulardaki Amase, Mase, Amasg, Mazukh'lar hep Amazon olup, Kase, Khase, İssuwa,, Lase, Alaze, Zyga'lar onların birer kolları idi.

Karadeniz Amazonlarından ayrılmaz iki yer adı olan ve ikisi de aynı yere isim bulunan Termedon ve Temiskyre kelimeleri eger - bizim de inandığımız gibi - Amazon dilinde ise, bu dilin iki şivesi olduğu ortaya çıkıyor. Çünkü, Terme bölge ve deresin adı olan bu iki kelime Terme-don ve Temis-kyre şeklinde bileşik olup etimolojik anlamı (Terme-deresi) dir. Demek mi bu ikişiveden birinin Terme ve Don dediğine öbürü Temis ve Kyre diyordu. Bunlar da Kokazik dillere bağlı olup, (Irmak) demek olan Kyre (Kura) Abhazcada (Kue-re, Ko-ra, Ko-r), Os dilinde (Don), Tırwe (Türk) dilinde (dere) dir.

Şimdi yine, Kokazik adlarının karakterlerini belirtmeye devam edelim. Yer adlarının başlıcalarını yukarıda gösterdik.

B) KOKAZİK nehir adlarında karakter :

a) Nehir adlarının sonuna çoğunlukla rı (re, ra) süfiksi gelir: Yagrı (Riyon), Yingur (İngür), Kudrı (Kudur), Kelesür (Kelesüre, Kelescura), Tıgrı (Tygre, Dicle), Kuere (Kura, Kora, Kür) v.b. gibi.

b) Bu süfiksi almayan nehir adlarından bazıları da (su) demei olan Dzi (zi) kelimesini veya Abhazca Dzikware (Dere-su, Sulu-dere) nin Gürcü söyleniş olan Tsıkhali kelimesini ihtivaeder. Tsıkhali - tskheni gibi. Doğrudan doğruya Abhazca (Su - dere, Su - ırmak, Irmak - suyu, Sulu - dere) anlamında bileşik olar. DZI - KUARA (DZI - KUAR) dan az değişme nehir adları da vardır: Ceyhan, Seyhan, Ceyhun, Seyhun nehirleri ve Gürcüce Tsıkhali, Lazca Dzikali (Su) adları gibi.

c) Bunların dışındaki nehir adlarından Kokazik olanlar da vardır ki bunlar Kokazik bir dille tahlil olunmaları mümkündür.

C) Etnik adlarında KOKAZİK karakteri :

a) Abhazca nisbet edatı olan we (wa,w) süfiksi birçok etnik adın sonunda göze çarpar. Bu, bazılarınca oi şeklinde söylenir ve yazılır. Kuzey Abhazca ve Sığaca ve Kabartaycada (ğe, ğa, ğ') şekillerine girer: Aswa, Aşğa, Azwa, Azğa, Apşıwa, Apşığa, Madwa, Madoi, Apessoi, Abjiwa (Abjuwa, Abjoi), Amadwa, Amadoi, Zıgwa, Zygoi... v.b. gibi.

b) Sonunda r' süfiksi bulunan etnik adlar da Abhazca (Kokazik) tir. Başlıca örnekleri -etimolojik anlamları ile beraber- şunlardır: Asır (As-lılar, As-halkı), Kasır (Kas-lılar, Kas-halkı), Khazer (Khazır, Khazar; Kas-lılar, Khazze-lılar, Khaza - lılar), Volgar (Volga - lılar, Volga - halkı), Malka-r (Malka-lılar, Malka-halkı) Tır (Koç-halk), Çır (Atlı-lar, Atlı-halk), Kuma-r (Kuma-lılar, Kuma - halkı)... v.b. gibi.

c) Hâkim anlamındaki me (ma, mı,m') prefiksini alan etnik adlar, etimolojik anlamlarıyla birlikte şunlardır: M-ase (Hâkim-Ase) M-agr (Hâkim- Agr, Mgarrel), M-aze (M-azı, M-az, Hâkim - Azı, Hâkim - Az), M-abkhaze (Hâkim - Abhaz, Mıbkhaz)... v.b.

ç) Artıklı defini olan A prefiksini alan etnik adlar da çoktur. Etimolojik anlamlarıyla birlikte başlıcaları şunlardır. Alaze (Ünlü - Laz), Amaze (Amyse, Ünlü - Maz, Ünlü - myse), Amarde (Ünlü - Marde), Amede (Ünlü - mede), Agrı (Ünlü - Grı),... v.b.

ç) KOKAZİKÇE mitik adlar: Helence tanrı ve tanrıça adlarının ve Romalıların adlarının - ençoğu kokazik kaynaklıdır, kısmen Mezopotamyaya ve Mısır'a da geçmiştir Anlamları yukarılardaki tablolarda belirtildi. Birçoklarının hatırası Abhazcada hâlâ yaşadığı gibi, Abhaz Apollo'su olan Awuhlaa (Aw-i-b-la, Uzun, görür - gözlü, Uzun görüşlü, Uzağı - görür - gözlü) zamanımızda bile saygı görmektedir ve (Şiir, belâgat, sanat, tarih, fikir, kurtarıcı nizamı, medeniyeti) temsiletmektedir.

Nordiklerin mitolojisinde de kokaziklerin açık ve özlü etkisi görülmektedir. Çok kısa kesmiye çalıştığımız bu konuların daha çok genişletilmesini başka bir yazımızda mümkün olacaktır.

BİTTİ

GÜRCÜ HALK DANSLARI ÜZERİNE

Kafkas Kıyafeti "Çoha: Gürcü kıyafeti kazak kıyafeti değildir. Çoha çok eski zamanlardanberi hepsi aynı ırka mensup olan Kafkas halklarından çerkes, abhaz ve özellikle gürcüler tarafından giyilmektedir. Bütün Kafkasyalılar yüzyıllar boyunca daimi olarak düşman saldırılarına maruz bulunuyorlardı. Bundan dolayı devamlı savaş halinde idiler. Savaş içinde doğuyorlar, savaş içinde ölüyorlardı. Her Kafkasyalı her an savaşa gitmek için hazır olmak zorunda idi. Bundan dolayı milli kıyafetin askeri görünüşte olması gerekiyordu. Kemerle belden bağlanmış, göğüsler fişeklikle kapatılmış bol ve uzun ceket (Çoha). Bele takılmış sivri ve keskin kama. Hareketleri kolaylaştıran külot pantolon ile hareketleri hafifletmek amacile eldiven yumuşaklığında yapılmış çizmeler. Boynu muhafaza eden resmi yakalı gömlek, çok sayıda düğmelerle sert hareketlerde dahi gömleğin kapalı kalmasını sağlar.

18. yüzyıl sonuna doğru Rus istilası güneye sarkmağa başladı. Ruslar karşılarında Çohaları giyinmiş, Kafkasyanın kuzey sakinleri Çerkeslerle karşılaştılar. Çerkeska deyimini buradan gelmektedir. 30 yıl süren Rus - Çerkes savaşları sırasında Ruslar harp hilesi olarak Çoha (Çerkeska) giyinmeğe başladılar. Rus genel kurmayı bu kıyafeti çok pratik bulduğundan Kafkas zincirinin kuzeydeki garnizonlarda kazaklar için resmi kıyafet olarak kabul etti. Daha sonraları Ruslar Çohayı Fransız ve Almanlara karşı gönderdikleri ordularda da kullanmağa başladılar. Bundan dolayı Avrupalılar yanlış olarak Gürcü Çohasına kazak kıyafeti diye ad verdiler.

Gürcü Halk Danslarının esasları ve özellikleri: Tabiat ve uzun Gürcü tarihi Kaf dağlarının güzel bir ülkesini şiirler ve üstün sanatlar vatani haline getirdi. Dağlarının, ormanlarının esrarengiz vadilerinde homurdanan ırmaklarının güzelliği ve Karadeniz sahilleri sayısı belli olmayan ve yüzyıllarca süren bağımsızlık savaşlarına dekor teşkil etti. Gürcüler vatanseverlik, cesaret, mertlik ve şövalye ruhunu balatlar, şiirler, şarkılar ve halk dansları ile her fırsatta kutlarlar. Gürcüstan, orijinal, zengin, egzotik ve dinamik folkloru ile dünyaya ünsalmış eşsiz ülkelerden biirdir.

Gürcüstan 4. yüzyılın ilk yarısından itibaren hıristiyanlaşmağa başladı. Putperest ve halk müziğinden hıristiyan dinsel müziği doğdu. Kafdağı eteklerindeki gürcüler payen kaldılar. Bu iki inancın etkileri halen bazı gürcü danslarında görülmektedir. Komşuları buldukları toplumlara karşı ülkenin bütün canlı kuvvetleri birleşerek efsaneler diyarı olan vatanlarını anılarını, folklor ve müziklerini korumak zorunluğunda kalmışlardır.

Gürcü danslarının çoğu ayin ve seremonilerdir. Genellikle köy çevrelerinde korunmuş, oradan alınmış ve işlenmiştir. Pekazı kentseldir. Adlandırılmaları çirkiş yerlerini yada kullanıldığı sosyal çevreyi gösterir.

Dağ halk dansları en saf en iyi korunmuş olanlarıdır. Onlar bize Gürcü dehasının en doğru mesajlarını ulaştırır. Kent dansları ortaçağdanberi çeşitli yabancı etkiler altında kaldı. Saray dansları beyler, kırıllar sarayında icra edilirdi. Balelerde sık sık doğudan gelen dansözler de bulunurdu.

Gürcü danslarının kökleri, binlerce yıllık milli tarihine ve bağımsızlık mücadelesine kadar uzanır. Genel durumu ile danslar solo, çift ayak, gurup ve yığın olarak gözükür. Çoğunluğu çift ayak ve gurup dansları teşkil eder. Bazan dansörler, birnevi çeviklik, dinamizm, ustalık, kuvvet ve virtüözlük yarışmasına girerler. Fakat ahenk ve bütünlük bozulmaz, herbiri tüm olarak topluluğa uyar.

Halk enstrümanları : Kafkas akordeonu ve doli

Larousse'da gürcü kelimesinin karşısında «dünyanın en güzel ırkı, yazılıdır. Doğu ülkelerinde efsanelerde ve konuşmalarda dünyanın en güzel kadını anlamına «Gürcü güzeli» deyimini kullanılır. Tipleri belirgindir. Koyu, iri gözler, biçimli kaşlar, uzun kirpikler, mat bir ten ve uzun örgülü saçlar. Onlar, jest, yürüyüş ve davranışları ile gerçek bir majestedirler. Erkekler tarafından saygıyla karşılanırlar. Ortaya çıkıvermeleri en kanlı dövüşleri bile durdurmağa yeter.

Gürcü danslarının karakteristiği, gerek kadınlarda, gerekse erkeklerde vücudun üst kısmı sabit kalırken kolların ve bacakların son derece hızlı bir tempo ya ulaşmasıdır. Kolların ve ellerin hareketleri erkeklerde ve kadınlarda çok farklıdır. Birinciler yırtıcı kuşların uçuşlarını andırırlar; enerji, kuvvet, sürat ve ritim ile nitelendirilir. Oysa kadınlar kesin olarak statiktirler. Eldöndürme hareketleri ve parmaklarla çağırılar yaparlar. Kadınlar küçük ve sevimli adımlarla oynar, uçar ve yüzer gibi yürürler. Nadiren koşar ve sıçrarlar. Erkekler hiçbir ayakkabının yerini tutamadığı eldiven gibi yumuşak çizmeleri içinde tüy gibi hafif, çevik, çabuk kaymalar, ayak parmakları üzerinde dönüşler, sıçrayışlar yaparlar. Bu enerjik, ritmik ve dinamik hareketlere ancak 25 yaşını aşmayan gençler dayanabilmektedirler.

Gürcü danslarına halk enstrümanları ile eşlik edilir. Başlıcaları şunlardır :

Duduki : Nefesli bir çalgı

Kafkas akardeonu :

Doli : Bir nevi trampet

Tulum

Çonguri : Üç telli gitar, saz

Gürcü halk dansları birliği 1945 te kurulmuştur. 100 kişilik topluluk dansör, ses sanatkarları ve müzisyenlerden meydana gelmiştir. Artistik müdür ve bale üstadları olarak Madam Nino Ramişvili ve 1935 Londra festivalinde birincilik ödülünü kazanan iliko Suişvili vardır.

Gürcü Folklor Dansları Birliği, geleneksel dansların basit kopyalarını vermektense, aslına sadık kalarak oyunları kareoğrafiye uygun işliyor, güzelleştiriyor ve sunuyor.

Bazı Gürcü halk oyunları :

Partsa : Dansörlerin hep birlikte icra ettikleri toplu bir halk dansıdır. Putperest dininin etkisi altında kalmış en eski Gürcü danslarından birisidir.

Kartuli : Geleneksel bir dans. Gürcülerin kadına karşı olan saygılarını gösterir. Erkeğin paltosu dahi kadına değmez.

Horumi : Batı Gürcüstan ve Karadeniz kıyılarındaki gürcülerin toplu dansıdır. Yalnız erkekler oynar; bir cenk havası taşır.

Samaya : Uzun süre yalnız destanlarda yaşayan Samaya, eski Gürcüstanın başkenti Mtsheta'daki bir kilise freskinden mülhem olarak yeniden canlandırılmıştır. Üç kişi tarafından icra edilen kadınlara has, çok zarif ve duygulu oriyantal bir danstır.

Kazbek dansı : Kazbek bölgesinde yaşayan Gürcülerin geleneksel dansı.

Dağlıların dansı : Kafkas dağlarının güney yamaçlarındaki dağlılar halâ eski Gürcü kıyafetlerini giyerler. Silâhlarını yanlarından ayırmazlar. Dans aynı kıza aşık olmuş iki delikanlının kılıçla dövüşmelerini canlandırır. Genç kız korkmuştur yardım ister. Cengin en şiddetli anında başörtüsünü dövüş yerine fırlatır. Geleneklere çok saygılı delikanlılar, savaşı keserler.

Antilop dansı : Bu dansa genç kız güzelliği ve işvesile hayranlarını teşhir eder.

Gürcü — Kafkas Oyunlarından

At gezintisi : Dans sonuna kadarsürecek hızlı bir tempo ile başlar. Atlılar gitgide çoğalarak atılğan ve vahşileşerek gelirler. Düşmanı arar, bulur, savaşır ve zaferle dönerler.

Karaçoheli : Bu dans 8. yüzyıldaki Tiflis beylerinin dansıdır.

Kıntauri : Eski Tifliste bir esnaf dansı. Tiflis esnafı loncalar halinde çalışırdı. Her loncanın kendine özge bir kıyafeti vardı. Çıraklar neşeli ve şakacı idiler. Bu dans bu özellikleri yansıtır.

Anamur Klâsik Dansı : Kadın ve erkek gurupları tarafından icra edilir. Ve Gürcü aristokrasisini temsil eder.

Bıçaklar dansı : Oynarken savaşçılar bıçaklarını yere saplarlar. Bir nokta etrafında dönerek arabesk figürler yaparlar.

Gürcü Suiti : Kadın ve erkekler tarafından icra edilir.

Hevsuri Suiti : dağlarda yaşayan gürcülerin kabiliyetini, kuvvetini ve kahramanlığını gösteren bir dans.

Ceyrani : Tiflise ait çok eski bir kent dansı.

Genç Kızların ağır dansı :

Mhedrull : Yiğitlerin toplu bir dansı.

Kinto : Neşeli bir güreş oyunu.

Simd : Köylüler tarafından yapılan bir düğün dansı.

Yarışma : Dansörlerin her birinin meharetlerini ortaya koydukları bir dans.

Yazan : Kadir İ. NATHO

Çeviren : Ceyhan ÇELİKCAN

Perme Thaj (En eski ilah Prometheus) cennetten ateşi getirip ilk defa insanlara verdi. İnsanlar onunla yiyeceklerini pişirmeğe, bakırı, demiri eritmeğe, onlarla silah yapmağa, başında oturup ısınmağa, hatta hayal kurmağa, önemli konularda tartışmaya dolayısıyla fikir dünyalarını geliştirmeğe başladılar. Öyleki Perme Thaj'ın bu hediyesi onlar için kutsal sayıldı ve ateşe tapınmağa başladılar. Bu olay ikinci ilah'ı kıskandırdı ve kızdırdı...

Dza Yeous (Ordu kuran) «ZEUS», yabancıardan büyük bir ordu kurdu ve onunla Tyat-Tyan (Ana-baba, kutsal atalar) lara «Titanlar»a karşı savaş açtı. Kutsal atalar yenildi ve büyük ilahları Perme-Thaj (Prometeus), hala vadisinden küreyerek akmakta olan İNİJ PSIJE (Devler ırmağı)nin aşağısındaki Elbruz dağının eteğindeki kayalıklarda zincire vuruldu.

Bir kartal Perme-Thaj'ı iri pençeleriyle pençelemek amacıyla devamlı ona saldırır ve bağlı olan Perme-Thaj kahraman Nartları uyandırıp onların insan haklarını korumaları için ayaklanmalarına çalışırdı. Nartlar uyanır, büyük bir alanda savaş hazırlığından sonra insan yiyen tek gözlü devleri, ejderhaları, ve bütün kötü ruhları kılıçtan geçirerek yüce Kafkas dağlarından aşağı vadilere bir sel gibi akışırlandı.

Karışık olaylar yıllarca süregeldi. Perme-Thaj'ın zincire vuruluşundan sonra Çerkesler yeni ilahlar aramaya başladılar. Birçok yeni ilahlar meydana çıktı... KHİPE GUÅŞE (Deniz ilahesi), PSİGO GUÅŞE (Nehirlerin ilahesi). MEZİTHA (Dağ ilahı) dağ ilahelerinin kendisini sayması için büyük ile bütün geyiklerin çayır-larda toplanmalarını sağladı. Çemilikho ormanları THAĞALİJ (Koruyucu ilah) şerefine kurban edilecek olan beyaz ireklerle dolduruldu...

Diğer bir kısım Çerkeslerde kutsal ormanın mucizevi kudretine bütün kalpleriy-le inanıyor, Thakhoakho (Dua) amacıyla ulu meşe ağaçlarının altında toparlanıyor, en büyük ilah THAŞFO adını söyleyerek dualarını göklere yayıyorlardı.

Şapsuğ kabilesinin bu konuda düşünceleri diğerlerinden farklıydı. Onlar sadece dua etmekle yetinmezlerdi. «Yalnız Yükselmekle yüce ilaha yaklaşabilirsin» «Tha, ya yaklaşınca o sizi daha iyi işitebilir.» iddiasıyla da ona yalvarmak işini yüce dağların, büyük ağaçların tepelerine tırnımak suretiyle yaparlardı.

KAMBİ yirmi beş, babası BADİNOK yüz yaşındaydı. Nihayet ayrılış günü geldi. Sabahın erken saatlerinde, henüz çimenlerin üzerinde çiğ damlalarının ışıldadığı görülüüyordu. Üzerlerinde kürkler bulunan bir gurup Şapsug Kambinin kulübesinin yanındaki iri bir meşe ağacının gölgesinde ona yardım ediyor, ormandan taş-çıkları suyla büyük kazanı dolduruyor, ocaktaki ateşe odun atıyorlardı.

Aralarında beyaz deri bir kalpak giymiş olan rahip gelişi güzel dualarla kurbanlık hayvanları acele, acele takdis ediyordu. Diğer yardımcıları ise takdis edilmiş bu kurbanları ve kümes hayvanlarını kesiyor, bir kısmı derilerini yüzüp temizliyor, diğer bir gurup etleri temizleyip pasta-şipsi yapıyor, bir kısmı da besili koyunları olduğu gibi şişte kızartıyordu. Kısaca yaşlı adamın oğlu Kambi ile son vedalaşma yemeğini hazırlamakta ona yardım ediyorlardı.

Bu dini törenin sonunda Kambi babasını yüce Kafkas dağlarına götürüp kutsal tepelerden aşağı atmak zorunluğunda idi.

Tören yerine peşok Şapsug aileleri ta uzaklardan gelmişlerdi. Kambinin kulübesi önünde toplanmış, el, ele tutuşarak şarkı söyleyip dans ediyorlardı. Bu arada

İhtiyarın yararlıkları sayılıyor, onu öven şarkılar söyleniyordu. Badinok bu sevgi gösterileri karşısında kayıtsız kalmamaya son derece dikkat ediyor, onlarla birlikte şarkı söyleyip oynuyordu.

Karadenizden esen serin bir rüzgar, yeşil yaprakları yalayarak, meşe ağaçlarını sırsı... Doğuya kayan rüzgar dağlara sarpılmış çeşitli bitkilerin güzel kokularını lezzetli yemek kokularıyla bir kat daha acıkmış olan kalabalığa kadar getirdi. Yemekte hazırlanmıştı. Gençler üç ayaklı masaları guruplar arasına yerleştirdiler ve üzerlerine Pasta, tavuk, şıpsı (1), közleme etler yerleştirdi.

İhtiyar Badinok İlerini havaya kaldırdı. Dans ve şarkı durmuştu. O kalabalığa: - Beni dinleyin çocuklarım. Şu an sizinle cennette karşılaşmaya kadar geçirebileceğim son gündür. Şimdi yemeklerimizi neşeyle yiyelim.. Buyrun. Diye seslendi.

Kalabalık ihtiyarı takip etti ve yemeğe başladı.

Atını dört nala süren bir atlı kalabalığa yaklaşmış ve «:» Dinleğin. Dinleğin. Preris Dzapşın emrini dinleğin, Dzapş, bütün Şapsığların hakimi, ülkesindeki bütün insanları şafağın ilk müjdecisini görmeleri için sarayının bahçesine davet ediyor. Şafağı ilk görene kızını verecek, ayrıca ülkesini de ona bağışlayacak. «Diyerek geldiği gibi hızla oradan uzaklaşmıştı.

Kambi bu haber üzerine, sinirlenmiş, törenin an önce bitmesini istediğini anlatırcasına da masadan kalktı. kendisini dışarıya atmak istemişti.

İhtiyar Badinok oğlunun gücünü bilirdi. Sofradan kalktı, oğluna yaklaştı ve ona: «İşte sevgili oğlum, babının elinden son lokmayı ye. » Diyerek oğluna bir parça et verdi. Sonra da kalabalığa dönerek: «Artık son yemeğimizi yedik. Şimdi huzur içerisinde gülüp oynayın. Daha fazla konuşmıyacağım, vaktim bitti, size son defa Alaha ismarladık. Bana son defa veda etmek isteyenler elimi sıkabilirler. Ve gülümseyerek oradan uzaklaştı.

Halk sıra olarak el sıkıştılar. Fakat kalabalığın çoğunluğu seneler önce uçurumdan atılan ebeveynlerine iyi temennilerinin iletilmesini istediler. Badinok gülümseyerek onlara (peki) dedi Oğluna dönerek de «Ben hazırım oğlum, bundan sonrası senin bileceğin iş. diyerek yere yattı, elini başının üzerine koydu.

Kambi babasının ayağını ipe bağladı ve onu sürüklemeye başladı. Kalabalık onlara el sallayarak yol verdiler.

Kambi akşama kadar yolunadeva m etti, Sık, sık durarak yüzünü yıkadı. Uçurma doğru ilerlerken babasının hiçbir şikayette bulunduğunu işitmedi. Nihayet kut-sal uçurum görüldü. Fakat tam bu sırada ani bir sarsıntıyla Kambi'nin elindeki yere düştü. İp kopmuştu. Geriye göz atınca gri sakallı başı bir kütüğe takılmış ihtiyar babasını gördü. O çenesini okşuyordu. Gülümsüyordu da.

«Aklını mı oynattın baba? Şimdi gülmenin sırası mı? Dedi Kambi.

«Öyle eğlencelik, öğle hoş ki, oğlum. Ben de dedeni sürüklerken başı aynı kütüğe takılmıştı. Şimdi aynı şey bana oldu.

(Devamı var)

AKTÜALİTE

İstanbul, Türkiye Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin büyük Kafkas Gecesi 23. Nisan. 1966 Cumartesi Gecesi İstanbul Pera Palas Salonlarında düzenlenmiştir.

Sabaha kadar devam eden gecede Kafkas milli oyunları büyük üstalıkla icra olunmuş ve her seneye nazaran Folklor ekibi milli oyunlarımızı kalabalık bir kadroyla davetlilere takdim etmiştir.

Geceye Ankaradan da bir davetli gurubu katılmıştır.

Dernek yöneticilerini tebrik eder, ileriki çalışmalarında başarılar dileriz.

ANKARA KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİNDEN HABERLER

KURBAN BAYRAMINI KUTLAMA TÖRENİ : Ankaradaki hemşerilerimiz geçen kurban bayramını Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin düzenlediği bir toplantıyla ve Akalın Düğün salonunda hep birlikte kutlamışlardır.

GENEL KURUL TOPLANTISI

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin yıllık Genel Kurul Toplantısı 29 Mayıs 1966 Pazar günü Saat 10 da Salon Kafkasta yapılmıştır. Kongre her yıla nazaran bu defa çok kalabalık olmuş, dernek seçimlerine ilgi artmıştır.

Eski yönetim Kurulunun faaliyet raporu okunmuş, ibra dan sonra yeni seçimlere geçilmiş ve yeni yönetim kuruluna aşağıdaki zevat seçilmişlerdir :

YÖNETİM KURULU :

HİKMET ASLANOĞLU (Başkan), **HASAN YEDİÇ** (İkinci Başkan), **İZZET AYDEMİR**, **YAŞAR BATU** (Muhasip), **ÜNAL LO**, **KİRAÇ BÜYÜKA** ve **MÜRSEL ÖĞÜN** (Sekreter),

DİSİPLİN KURULUNA : **KEMAL ÜNYAY**, Avukat **SIRRI COŞKUN**, **AYDIN BOZKURT**

DENETLEME KURULUNA : **KEMAL OKUR**, **ASLAN MİRZA YILMAZ**, **BAHATTİN KARAERKEK**

Yönetim Kurulu ilk toplantısını yapmış görev taksiminden sonra çalışmalarına başlamıştır. İlk iş olarak dernek yönetim kuruluna bağlı kollar kurulmuş ve Basın ve Yayın koluna İzzet Aydemir, Sosyal İşler koluna Hasan Yediç Folklor ve gezi koluna da Yaşar Batu getirilmişlerdir.

EVLENMELER

Kıymetli hemeşerilerimizden Nuran Toker ile Müh. İbrahim Nejat Ediger'in düğün törenleri 21. Mayıs. 1966 tarihinde Ankara Bahçelievler Akalın düğün salonunda çok kalabalık bir hemşeri topluluğunun huzurunda yapılmıştır.

Gençlere mutluluklar diler ailelerini tebrik ederiz.

Kıymetli hemşerilerimizden Aliye Baştuğ ile Hayri Yağız'ın düğün törenleri 25. Mayıs, 1966 tarihinde Ankara Kıbrıs düğün salonunda yapılmıştır.

Evlilere mutluluklar diler ailelerini tebrik ederiz.

BİR KUTLAMA TÖRENİ

Haşmetli Ürdün kralı Hüseyin'in tahta çıkışının yıldönümü dolayısıyla 25. Mayıs 1966 tarihinde Ankara Golf Klüpte Ürdünün Ankara sefiri sayın Fevvez Maher ve eşi sayın bayan Maher, bir kokteyl vermişlerdir.

Hemşerilerimizin ve bu arada dergimiz yazı ailesinin de davet edildiği toplantı neşeli geçmiştir.

Tebrik ederiz.

İSRAİLDE

İsrailde KFAR - KAME köyünde Çerkesçe yayınlanmakta olan Çerkes dergisinin elimize geçen son sayısından öğrendiğimize göre, Kfar - Kamedeki kardeşlerimiz yayınlamakta oldukları köy gazetesini daha iyi ve verimli bir şekle sokmak amacıyla Kiril alfabesi sisteminde yeni bir matbaa makinası almaya karar vermişlerdir.

Kendilerini tebrik eder başarılar dileriz.

AMERİKADA

KURBAN BAYRAMINI KUTLAMA TÖRENİ : 2. NİSAN. 1966 tarihinde Amerikadaki hemşerilerimiz Kurban Bayramını New - Jersey'e bağlı Passaic'te bir arada kutlamışlardır. 350 büyük ve 180 kadar da çocuğun katıldığı bayramlaşma töreninde 10 koyun kurban edilmiş, çocuklara çeşitli hediyeler dağıtılmıştır. Partinin başarılı olması için organizatör sekiz genç bir hafta durmadan gayret sarfetmiş ve onların bu çalışmaları takdir edilmiştir.

Hemşerilerimizin bu yaklaşırıcı hareketlerini takdirle karşılar kendilerini tebrik ederiz.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

MUSLİHİTTİN OKYAY

Kıymetli hemşerilerimizden merhum Yıldız Okyay Tlifij'in babası İlk öğretim müfettişliğinden emekli Muslihittin Okyay Tlifij kalp enfarktüsünden 23/ Mayıs/1966 da vefat etmiş, cenazesi Şişli Camiinden kaldırılarak Rumeli hisarındaki aile kabristanında kızının yanına defnedilmiştir.

Tlifij ailesinin kederini paylaşır başsağlığı dileriz. Allah rahmet eylesin.

MİTAT ASAM

Kıymetli hemşerilerimizden Müteahhit Mitat Asam 22. 4. 1966 tarihinde Ankara İstanbul yolunda geçirdiği bir trafik kazası sonucunda hayata gözlerini yummuştur.

Merhuma tanrıdan rahmet, ailesine baş sağlığı dileriz.

SUAT ULUÇ

Millet vekili hemşerilerimizden Sayın Fuat Uluç'un eşi Suat Uluç'un vefat ettiği teessürle öğrenilmiştir.

Cenazesi kalabalık bir hemşeri ve dost topluluğu tarafından kaldırılan merhume'ye tanrıdan rahmet, ailesine başsağlığı dileriz.

İHSAN TÜMAY

Kıymetli hemşerilerimizden Emekli Albay İhsan Tümay uzun süre bir hastalığı müteakip hayata gözlerini yummuştur.

Merhuma tanrıdan rahmet ailesine baş sağlığı dileriz.

SAFWAN

İsraildeki Çerkes derneği sekreteri ve dergimiz muhabirlerinden Hegu Safwan'ın babası SAFWAN'ın vefat ettiğini teessürle haber aldık.

Merhuma tanrıdan rahmet ve kardeşimiz Hegu Safwan'a ve yakınlarına baş sağlığı dileriz.

KAFKASYALILARIN ESARETİ

(Baştarafı 22 nci sayfada)

hürriyetini kazanmak yolunda fırsatları yaratmak yoluna girmeliyiz. Maalesef bugün. K.K. ıların istiklâline kavuşacağına ve federal bir devlet olabileceğine imkân görmeyen kimselere rastlamaktayız. Biz bunları muhtelif tesirlerin ve muhitlerinin icabı olarak bir yabancıнын muhakeme ve fikrinden ibaret olarak fakat halis bir K.K. yalının fikri olarak benimseyemeyiz. Zaten yarın istiklâl kazanıldığı gün de yukarıda izah edilen sebeplerle birçok K.K. ların ana vatana dönmiyecekleri bilinen bir gerçektir. Böyle ulvi ve temiz bir ideal yolunda ilerlerken münferit ve yanlış görüşlerin ise ana davaya tesir etmeyeceği gayet tabiidir. Muhakkak olan birşey varsa ergeç vatan istiklâline mutlaka kavuşacaktır. Bundan sonra istiklâlin tam ve zamanında kazanılması için yani gayelerinin gerçekleşmesi bakımından tutacakları yolları şu şekilde sıralayabiliriz.

1) En büyük belâ olan ve esaretimize müncer olan sosyal illetlerin giderilmesi

2) Maddi kaynak ve vasıtaların temini

3) Devlet idaresinde kurulacak sistem.

Kuzey Kafkasyalıların bundan daha önemli ve büyük işi yoktur. Bunun için iki yoldan yürünmelidir.

1 — Kuzey Kafkasyalıların dil davası : (Yazar bu kısımda Kuzey Kafkasyalıları arasında pekçok şive, hatta lehçe farkına değinerek bunlara bir yön verilmesini,

2 — A - Türkçe veya Rusça gibi gelenekleşmiş bir dilin,

B - Bizzat Kuzey Kafkas dillerinden birisinin,

C - Esperanto dilinden ilham alarak yeni bir dilin meydana getirilerek resmi bir dil meydana getirilmesini öne sürmektedir.

Yazar bu konuda görüşlerini belirttiikten sonra, bundan sonraki çalışmalarında birlik ve bütünlüğün şart olduğunu anlatmaktadır.

Makale «Kuzey Kafkasyalıları için hayat ve istiklâlin temini başka memleketlerde değil ancak kendi ana vatanlarında mümkün olabilecektir, perişan ve dağınık halde bulunan Kuzey Kafkasyalıları bunu aşılama, her fırsatta belirli bir program dahilinde bağımsızlığa doğru ilerlemek ve hazırlanmak lâzımdır.» diyerek son bulmaktadır.

Not : Bu yazı Warşova (Polonya) da 1933 yılında yayınlanan «KAFKASYA DAĞLILARI» adlı dergiden bazı düzeltme ve kısaltmalarla alınmıştır.

UBUHLAR

Baştarafı 14. cü Sayfada

Bugün Kafkasyada hiç Ubuş kalmamıştır. Küfür eserleride alevler arasında kül oldu. Göç edenler Türkiye (İzmit, Adapazarı bölgesinde), Suriye, Ürdünde yaşamaktadırlar. Aynı acı ve insanlık dışı olaylar Ubuşlardan önce diğer Kuzey Kafkasyalıların da başına geldi. 1859-1863 yılları arasında Şapuş, Natukhay, Jane, Bjedugh, Kemirgoy'lerin çoğu göç etmiş, 1865 te ise Çeçen - İnguş, Asetin, Karaçay - Balkarlar da onları takip etmişlerdir.

Bugün Ubuşlar tarihin sayfalarından silinmişlerdir. Fakat hürriyetleri için mücadeleleri tabiidirki, esir milletlerin ve ırk mücadelesi yapanların mücadeleleriyle aynıdır.

(Caucasian Review Munich, 1958, Sayı 7, Sayfa 100-109 dan bazı düzeltme ve kısaltmalarla çevrilmiştir.)

BİTTİ

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE

Okuyucularımızın 3 üncü yıla ait abone ücretlerini derneğimizin aşağıdaki adresine göndermelerini önemle rica ederiz :

ADRES :

KAFKASYA KÜLTÜREL DERGİ, P.K : 41

CEBECİ — ANKARA

*
**

DÜZELTME

Dergimizin 9 uncu sayısının 17 nci sayfa 3 ve 5 inci satırlarında geçen ve İmam Şamil ile ilgili yazımızdaki Çar II. nci Nikola isminin Çar II. nci ALEKSANDIR olarak düzeltilmesini rica ederiz.

*
**

KUZEY KAFKASYALILARLA İLGİLİ BİR KİTAP

Ankara Özel Yükseliş Koleji Yayınlarından ve Kolejin Sahip ve kurucusu Sayın M. SALİH San'ın yayınladığı DOĞU ANADOLU ve MUŞ'un izahlı Kronolojik Tarihi adlı eser dergimize gönderilmiş bulunmaktadır.

Eser, de bilhassa ÇERKESLİK konusuna da yer verilmiş ve kitabın 100 — 127 sayfaları birçok eserlerden faydalanılarak Çerkeslere hasredilmiştir.

Okuyucularımıza istedikleri takdirde ücretsiz olarak gönderebileceğimiz kitabı okumalarını tavsiye ederiz.